

Murrettä metsästävässä

Idiolektien kääntäminen Tuntemattoman sotilaan Liesl Yamaguchin
englanninkielisessä käännöksessä Unknown Soldiers

Mira Kristiina Apell
Maisterintutkielma
Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Lokakuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Käännös- ja tulkkausviestintä

Tekijä: Mira Kristiina Apell

Työn nimi: Murretta metsästämissä – Idiolektien kääntäminen *Tuntemattoman sotilaan* Liesl Yamaguchin englanninkielisessä käännöksessä *Unknown Soldiers*

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Lokakuu 2021

Sivumäärä: 55 s. + englanninkielinen lyhennelmä 11 s.

Avainsanat: kääntäminen, idiolekti, kaunokirjallisuus, dialogi, Tuntematon sotilas

Ohjaaja tai ohjaajat: Mari Pakkala-Weckström

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto – Helda/ E-thesis (opinnäytteet), ethesis.helsinki.fi

Muita tietoja: Englanninkielisen lyhennelmän otsikko: A Deep Dive into Dialect – Translating idiolects in Liesl Yamaguchi's English translation of *Tuntematon sotilas*

Tiivistelmä: Tutkielma käsittelee idiolektien kääntämistä *Tuntemattoman sotilaan* englanninkielisessä käännöksessä. Tarkoitukseni on selvittää, miten kielen eri tasoja on hyödynnetty kohdekielisiä idiolekteja luodessa. Tiittulan ja Nuolijärven (2013) mukaan, kääntäjät hyödyntävät vain osaa kielen eri tasoista. Tutkin sitä, onko kielen kaikkia eri tasoja hyödynnetty ja eroaako niiden hyödyntäminen henkilöhahmoittain.

Aineistoni on Väinö Linnan romaani *Tuntematon sotilas* vuodelta 1954 sekä Liesl Yamaguchin vuoden 2015 englanninkielinen käännös *Unknown Soldiers*. Tutkimuksessani tarkastelen keskeisiä hahmoja Rokka, Hietanen, Lammio ja Vanhala, sillä heidän luonteensa, murteensa ja hierakkiset asemansa eroavat huomattavasti toisistaan.

Teoriani pohjaa Tiittulan ja Nuolijärven teokseen *Puheen illuusio* (2013), jota olen hyödyntänyt sekä lähde- että kohdetekstin analyysissä. Englannin kieltä käsittelevän teorian pohjana olen käyttänyt Norman Pagen teosta *Speech in the English novel* (1973), N. F. Blaken teosta *Non-standard Language in English Literature* (1981) sekä Jane Hodsonin teosta *Dialect in film and literature* (2011). Näiden pohjalta olen luokitellut idiolektien kääntämisen keinot kielen kolmen eri tason mukaan: äännepiirteet, rakennepiirteet ja sanastolliset piirteet.

Tutkimukseni on laadullinen ja tutkin millaisia eri ratkaisuja käännöksessä on käytetty, mutten analysoi niiden kappalemääriä. Metodina käytän käännöksen lähilukua.

Tutkimuksen tuloksena huomataan, että käännöksessä on hyödynnetty kaikkia kolmea kielen tasoa idiolektien luomisessa. Kokonaisuudessaan eniten on hyödynnetty äännepiirteitä, mutta muuten keinot vaihtelevat hahmoittain. Rokan idiolektissa on hyödynnetty eniten äänne- ja rakennepiirteitä, Hietasen idiolektissa taas äännepiirteitä ja sanastollisia piirteitä. Vanhalan idiolektissa taas on hyödynnetty kaikki kolmea tasoa tasaisesti ja Lammion idiolektissa ei ole hyödynnetty äännepiirteitä lainkaan.

Tutkimukseni osoittaa myös, että Yamaguchi on luonut henkilöhahmoille tunnuspiirteitä, jotka erottavat idiolektit toisistaan. Rokan tunnuspiirre on sanat *fella* ja *lissen*. Hietasen tunnuspiirteet taas ovat sana *pre-ty* sekä fraasi *I'll be damned*. Idiolekteja on erotettu toisistaan myös luomalla eroa rekistereihin. Lammion ja Vanhalan idiolekteissa ei ole käytetty yhtä paljon eri keinoja kuin Rokan ja Hietasen, mutta myös ne eroavat toisistaan, sillä Vanhalan idiolektin keinot ovat puhekielisiä, kun taas Lammion idiolektissa on muodollisia rakenteita sekä sivistyssanoja.

Sisällys

Tiivistelmä.....	i
1 Johdanto.....	1
1.1 Aiempi tutkimus.....	2
2 Teoriatausta.....	5
2.1 Puheen illuusio kaunokirjallisuudessa.....	5
2.1.1 Puheen esittämisen keinot suomenkielisessä kirjallisuudessa .	8
2.1.2 Puheen esittämisen keinot englannin kielessä	11
2.2 Puheen kääntäminen.....	18
3 Materiaali.....	21
3.1 Tuntematon sotilas	21
3.1.1 Murteet ja idiolektit Tuntemattomassa sotilaassa	22
3.1.2 Tuntemattoman sotilaan henkilöhahmot	23
3.2 Tuntemattoman sotilaan käännökset	25
4 Menetelmä	28
5 Analyysi.....	30
5.1 Puheen keinot lähdetekstissä.....	30
5.2 Puheen keinot kohdetekstissä.....	34
5.2.1 Rokka	34
5.2.2 Hietanen	40
5.2.3 Lammio	45
5.2.4 Vanhala	47
6 Pohdinta.....	53
Lähdeluettelo.....	56
Summary	60

1 Johdanto

Suomalaisille Antero Rokka on rakas hahmo, joka kuvaa jatkosodan henkeä. *Tuntemattoman sotilaan* filmatisointi on itsenäisyyspäivien perinne ja lausahdus ”Mis sie tarvitset oikei hyvää miestä. Täs siul on sellane.” saa hymyn monen suomalaisen huulille. Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* (1954) ja sen moniulotteiset hahmot ovat tärkeä osa suomalaisuutta, ehkä osin myös näiden eläväisten murteiden vuoksi. Suomalainen osaa jo murteen perusteella sijoittaa hahmot eri puolelle Suomea ja tunnistaa kenen repliikki on kyseessä, vaikkei hahmon nimeä mainittaisikaan. Kun nämä persoonat pitäisi sitten välittää englanninkieliselle lukijalle, on kääntäjällä edessään monta haastetta.

Käännökset ovatkin usein lähdetekstiä yleiskielisempiä ja kielen standardisoiminen on yleinen käännösstrategia (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 572). Tämän takia Liesl Yamaguchin vuonna 2015 ilmestynyt *Tuntemattoman sotilaan* englanninkielinen käännös, *Unknown Soldiers*, on poikkeuksellinen. Yamaguchi on pyrkinyt säilyttämään hahmojen persoonan myös puheessa ja luomaan jokaiselle hahmolle englanninkielisen idiolektin eli persoonallisen tavan käyttää kieltä. Yamaguchin käännös poikkeaa myös suuresti *Tuntemattoman sotilaan* ensimmäisestä englanninkielisestä käännöksestä, joka ilmestyi vuonna 1957 ilman kääntäjän nimeä. Tämä käännös on vahvasti kotoutettu ja kokonaisuudessaan lähdetekstistä on poistettu lähes neljännes käännöksessä (Vakkilainen 1971: 92–93)

Puheenomaisuutta kaunokirjallisuudessa ovat tutkineet Liisa Tiittula ja Pirkko Nuolijärvi. He ovat tutkimuksessaan todenneet, että siinä missä kirjailija käyttää kaikkia kielen tasoja puheenomaisuuden ilmentämiseen, kääntäjä käyttää vain osaa niistä (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 577). Puheenomaisuudella tarkoitetaan puheen illuusion luomista kirjoitettuun kieleen (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 14). Kielen tasot olen tutkimuksessani jakanut kolmeen ryhmään: äännepiirteet, kielioppi ja sanasto. Äännepiirteillä tarkoitan sitä, kuinka erilaiset ääntämisasut näkyvät tekstin kirjoitusasussa. Sanastolla taas tarkoitan sitä, millaisia puhekielisiä sanoja, erikoisalasanoja tai sivistyssanoja tekstissä käytetään. Rakennepiirteisiin luokittelen kahden aiemman kategorian ulkopuolelle jäävät piirteet, kuten inkongruenssin, ellipsit, supistumat, ja lauserakenteelliset piirteet.

Tutkimuksessa pyrin selvittämään, päteekö Tiittulan ja Nuolijärven oletus kielen eri tasojen hyödyntämisestä myös Yamaguchin *Tuntemattoman sotilaan* käännökseen, vaikka hän on ottanut tavoitteekseen luoda tunnistettavia idiolekteja. Tutkin siis hyödyntääkö Yamaguchi vain jotain kielen tasoa vai onko hän käyttänyt käännöksessään keinoja kaikilta kielen tasoilta. Tarkastelen myös sitä, millä tavoin kielen tasoja on hyödynnetty ja millaisia eroja siinä on eri henkilöhahmojen välillä.

Puheenomaisuuden kääntämistä on tutkittu varsin vähän ja aihe on tärkeä kaunokirjallisuuden kääntäjien tietoisuuden lisäämiseksi. Sampo Nevalaisen mukaan kääntäjät käyttävät puhekielisyyden keinoja kirjailijoita vähemmän ja hänen mukaansa mahdollisia syitä tähän ovat: suomentajat ovat kenties varovaisempia puhekielisyyksien käytössä tai lähdetekstissä ei ole herätteitä, jotka saisivat suomentajat käyttämään enemmän puhekielisyyksiä (2003: 19). Koska kääntäjän valinta olla käyttämättä useita kielentasoja puheenomaisuuden luomiseen ei aina välttämättä ole tietoinen, voivat kääntäjät hyötyä aiheen tutkimisesta. Erilaisten strategioiden esiin tuominen voi saada kääntäjät myös hyödyntämään kielen eri tasoja tietoisemmin dialogia käännettäessä. Yamaguchin käyttämä käännösstrategia ei ole kovin yleinen, minkä takia se sopii hyvin tarkastelun kohteeksi, kun halutaan lisätä tietoisuutta erilaisista dialogin käännösstrategioista.

1.1 Aiempi tutkimus

Puhekielisyyden esittämistä kaunokirjallisuudessa ei ole tutkittu kovin paljon ja sen kääntämistä vielä vähemmän. Suomessa puhekielisyyttä ovat tutkineet erityisesti Liisa Tiittula ja Pirkko Nuolijärvi. He ovat teoksessaan *Puheen illuusio suomenkielisessä kirjallisuudessa* (2013) tutkineet sekä suomenkielisiä lähdetekstejä että suomenkielisiä käännöksiä. Myös Sampo Nevalainen on tehnyt tutkimuksen *Käännöskirjallisuuden puhekielisyyksistä – kaksinkertaista illuusiota* (2003), jossa hän analysoi puhekielen elementtien kääntämistä englannista suomeen.

Puhekielisyyden esittämistä ja kääntämistä ovat tutkineet myös Hanna Väisänen pro gradussaan *Puheen esittämisen keinot ja dialogin kääntäminen teoksessa The Hate U Give – Viha jonka kylvät* (2019) ja Sofia Timonen pro gradussaan *Skillsome Yarnin’: Post-Apocalyptic Language in David Mitchell’s Cloud Atlas and its Finnish Translation Pilvikartasto* (2017).

Puhekielisyyden esittämistä englanninkielisessä kirjallisuudessa ei ole tutkittu juurikaan, minkä takia moni tutkija nykypäivänäkin viittaa ensimmäisiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Yksi ensimmäisistä tutkimuksista on Sumner Ivesin artikkeli *A theory of Literary Dialect*, joka kirjoitettu vuonna 1950 ja tarkastettu versio on julkaistu vuonna 1971. Kaksi muuta tärkeää tutkimusta aiheesta ovat Norman Pagen *Speech in the English novel* (1973) sekä N. F. Blaken teos *Non-standard Language in English Literature* (1981). Puhekielisyydestä on tehty useita tapaustutkimuksia, mutta laajempia tutkimuksia ei ole kovin montaa. Yksi uudempi laaja tutkimus on Jane Hodsonin *Dialect in film and literature* (2011). Puhekielisyyden kääntämistä suomesta englantiin taas ei ole tutkittu juuri lainkaan.

Puhekielisyyttä englanninkielisessä kirjallisuudessa on tutkittu varsin vähän, joten olen hyödyntänyt tutkimuksessani myös puhetta tutkivia teoksia. Gramley ja Pätzold ovat teoksessaan *A Survey of Modern English* (2004) tutkineet nykyenglannin käyttöä. Trudgillin ja Chambersin toimittama *Dialects of English* (1991) on artikkelikokoelma, joka käsittelee englannin eri variantteja. Lisäksi olen hyödyntänyt Biberin ja muiden teosta *Longman Grammar of Spoken and Written English* (2000), joka on englannin kielen kielioppiteos.

Väinö Linnan *Tuntematonta sotilasta* on lähdetekstinä tutkittu paljon, mutta uusimmasta Liesl Yamaguchin englanninkielisestä käännöksestä on tehty tiettävästi kaksi kandidaatin tutkielmaa. Mari Holmström on tutkinut vuonna 2016 romaanin kulttuurispesifin aineksen kääntämistä kandidaatin tutkielmassaan *Translation of culture-specific items in Liesl Yamaguchi's Unknown Soldiers: discussion on Finnish cultural and linguistic particularities and their English translations* (2016). Tämä tutkielma ei kuitenkaan käsittele murteen kääntämistä. Toinen on omani *Rather Dear, Those Boys: Translating passive in the dialogue of Tuntematon sotilas* (2019). Tässä tutkielmassa käsitteelin passiivimuotojen kääntämistä, enkä tutkinut idiolekteja tarkemmin. Ensimmäistä käännöstä on tutkittu enemmän ja sen tutkiminen oli suosiossa erityisesti 1970-luvulla. Lassi Vakkilainen (1971), Riitta Siunala (1975) ja Tuulikki Salimäki (1973) ovat pro gradu -tutkielmissaan tutkineet Tuntemattoman sotilaan ensimmäistä englanninkielistä käännöstä.

Esittelen ensin teoriani osiossa 2. Käsitteelen puheen ilmentämistä kaunokirjallisuudessa yleisesti osiossa 2.1, sen jälkeen käsitteelen puheen

ilmentämistä suomalaisessa kaunokirjallisuudessa osiossa 2.1.1 ja englanninkielisessä kaunokirjallisuudessa osiossa 2.1.2. Puheen ilmentämisen keinojen kääntämistä taas käsittelen osiossa 2.2. *Tuntemattoman sotilaan* ja sen henkilöhahmot esittelen osiossa 3. Metodini esittelen osiossa 4 ja henkilöhahmoittain jaotellut analyysini osiossa 5. Lopuksi osiossa 6 esittelen johtopäätökseni.

2 Teoriatausta

Tässä osiossa esittelen tutkielmani teoriataustaa. Ensin käyn läpi tutkimukselleni keskeisimpiä termejä, sen jälkeen siirryn dialogin käsittelemiseen osiossa 2.1. Suomi ja englantia eroavat kielinä rakenteeltaan siinä määrin, että puheenomaisuutta ilmaistaan eri tavoin. Esittelenkin ensin puheenomaisuuden ilmaisemista suomenkielisessä kirjallisuudessa osiossa 2.1.1 ja englanninkielisessä kirjallisuudessa 2.1.2 Osiossa 2.2 taas käsitteelen erilaisia strategioita, joita voidaan hyödyntää puheenomaisuuksien kääntämisessä.

2.1 Puheen illuusio kaunokirjallisuudessa

Kaunokirjallisuudessa dialogia voi kirjoittaa monella tavalla. Jokainen hahmo voidaan laittaa puhumaan muodollista yleiskieltä tai rennompaa puhekieltä. Vaihtoehtoisesti hahmot voivat puhua eri murteilla tai hahmoilla voi olla oma puhetyylinsä, joka ei suoraan vastaa mitään murretta. Tiittula ja Nuolijärvi ovat teoksessaan *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa* (2013) tutkineet näitä keinoja.

Dialogin tutkimiselle keskeinen termi on *puheenomaisuus*. Tiittulan ja Nuolijärven mukaan puheenomaisuus tarkoittaa puheen illusion luomista kirjoitettuun kieleen (2013: 14). Tällä tarkoitetaan puhutun kielen piirteiden tuomista kirjoitettuun kieleen niin, että kieli tuntuu yhä luontevalta luettavalta. *Puhuttu kieli* taas tarkoittaa kaikkia suullisesti ilmennettyjä kielimuotoja, niin yleiskieltä kuin puhekieltäkin (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 14). *Puhekielellä* Tiittula ja Nuolijärvi tarkoittavat normitetusta ja muodollisesta kielestä poikkeavaa kielimuotoa, joka voi olla puhuttua tai kirjoitettua (2013: 14). Puhekielestä voidaan myös käyttää termiä arkikieli. *Yleiskielellä* tarkoitetaan normitettua kieltä, joka ei sisällä erikoisalanastoa tai murteellisia piirteitä (Kielitiede: yleiskieli). Yleiskielestä voidaan myös käyttää termiä kirjakieli. Käytän tutkielmassani termiä puhekieli tarkoittaessani yleisistä normeista poikkeavaa kielenkäyttöä ja termiä yleiskieli tarkoittaessani normeja noudattavaa kielenkäyttöä.

Kielen käyttö vaihtelee myös maantieteellisesti ja sosiaaliluokittain. *Murteella* Tiittula ja Nuolijärvi tarkoittavat alueellista kielimuotoa, joka erottuu yleiskielestä äänne- ja muotopiirteiden sekä sanastollisen piirteiden myötä (2013: 15). *Aksentilla*

tarkoitetaan tietyn ihmisryhmän käyttämää ääntämistapaa (Lexico.com). Aksentti eroaa murteesta siinä, että se käsittää vain ääntämisen eikä muutoksia rakenne- tai sanatasolla (Lexico.com). Aksentista käytetään myös termiä korostus. *Sosiolektilla* tarkoitetaan kielimuotoa, jota käytetään tietyn sosiaaliryhmän keskuudessa (Crystal 2008: 440).

Kielimuodot vaihtelevat myös saman kielivariaation puhujien kesken: tätä kutsutaan *idiolektiksi*. Ihmisen yksilöllinen tapa käyttää kieltä, eli idiolekti, ilmenee esimerkiksi suosikki-ilmaisuina, yksilöllisinä ääntämistapoina tai tapana käyttää runsaasti yhtä syntaktista rakennetta (Hatim ja Mason 1990: 43–44). Idiolekti myös sisältää piirteitä murteista, aksenteista sekä sosiolekteista (Hatim ja Mason 1990: 44). Idiolektin piirteet eivät olekaan aina helposti erottuvia ja ne ovat jatkumossa muiden kielimuotojen piirteiden kanssa (Hatim ja Mason 1990: 44).

Puhetta voidaan kirjallisuudessa ilmaista monella eri tavalla, mutta kirjoitettuna se on aina vain illuusio todellisesta puheesta (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 11). Kukaan tuskin puhuisi arjessaan samalla tavalla kuin romaanin päähenkilö, oli dialogi kuinka todentuntuista tahansa. Tekstistä usein puuttuukin puheen piirteitä, kuten intonaatio, painotus, äänensävy, rytmi ja nopeus (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 33). Näitä on osittain mahdollista merkitä tekstissäkin erikoismerkein, mutta tällainen tapa ei ole kaunokirjallisuudelle ominaista, joten teksti olisi raskasta ja vaikeasti luettavaa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 34–35).

Saman on todennut Norman Page teoksessaan *Speech in the English novel* (1973). Pagen mukaan juuri dialogi on kaunokirjallisuudessa lähimpänä todellista maailmaa, sillä se ei suodatu kertojan äänen kautta (1973: 3). Siitä huolimatta hänen mukaansa dialogin ei pidä pyrkiä jäljittelemään todellista puhetta vaan hyödyntää kirjallisuuden keinoja (Page 1973: 10–11). Hänenkin mukaansa todellisen puheen jäljittely muuttaa tekstin raskaaksi (Page 1973: 10–11).

Dialogilla on monia tärkeitä tehtäviä kaunokirjallisuudessa. Pagen mukaan se edistää juonta, kuvaa hahmokehitystä sekä miljöötä, ja näistä tärkein on hänen mukaansa hahmokehitys (1973: 51). Yksi tapa luoda hahmokehitystä on käyttää murteita, sekä alueellisia että sosiaalisia, eli sosiolekteja. Murteiden avulla voidaan kuvata mistä henkilöhahmo on kotoisin ja mikä on hänen yhteiskuntaluokkansa. Sen lisäksi niiden

avulla voidaan luoda huumoria, etäännyttää hahmoja toisistaan, stigmatisoida tai kuvata henkilöiden välisiä suhteita (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 42–43). Pagen mukaan samankaltaisia murteita voi käyttää yhteenkuuluvuuden luomiseen ja toisistaan paljon eroavia murteita sosiaalisen kuilun luomiseen (1973: 72). Lisäksi hahmojen puhe voi heijastella heidän moraalikäsityksiään (Page 1973: 166).

Murteiden käyttöä kaunokirjallisuudessa ovat tutkineet myös N. F. Blake teoksessaan *Non-standard language in English Literature* (1981) sekä Hodson teoksessaan *Dialect in film and literature* (2011). Blaken mukaan kaunokirjalliset murteet ovat monesti keinotekoisia, sillä kirjailijat omaksuvat toisiltaan tavan kirjoittaa murretta sen sijaan, että havainnoisivat todellisten murteen puhujien kielenkäyttöä (1981: 17). Tämä johtaa Blaken mukaan siihen, että kaunokirjallisuudessa käytettyjen murteiden kirjo on suppea (1981: 17). Hodson taas toteaa, että murteen käyttö voi olla myös ongelmallista. Hänen mukaansa kirjallisuus on vahvasti kytköksissä yleiskieleen, joten lukija saattaa pitää murteellisia ilmauksia merkinä huonosta kielenkäytöstä (Hodson 2011: 107).

Murteiden lisäksi hahmokehitystä voidaan rakentaa idiolektien avulla. Idiolektit syntyvät puhekielen piirteiden käytöstä äännepiirteiden, sanaston ja kieliopin tasolla (Page 1973: 90). Nämä piirteet ilmaisevat yleensä kuulumista johonkin sosiaaliseen tai alueelliseen ryhmään tai ne kuvaavat henkilöahmon persoonaa (Page 1973: 90). Idiolekti voidaan tuoda esiin esimerkiksi yhden sanan, syntaktisen rakenteen tai ääntämistavan toistumisella henkilöahmon puheessa (Page 1973: 93). Pagen mukaan idiolektin muutoksella voidaan romaanissa kuvata henkilöahmon kasvua (1973: 104–105).

Puheenomaisuuden luomiseen tarvitaan muitakin tapoja. Usein kirjallisuudessa käytetäänkin pieniä ja hienovaraisia keinoja puheen illuusion luomiseen. Moni keino tuntuukin kirjoitettuna vahvemmalta kuin puhuttuna (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 41). Possessiivisuffiksin puuttuminen saattaa tekstissä yksinään luoda puhekielisen vaikutelman, vaikka kuulija ei siihen puheessa kiinnittäisikään huomiota (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 41). Toinen tyypillinen yksittäinen keino puheenomaisuuden luomiselle on puhekielisten persoonapronominien (mä, sä) käyttö (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 326). Pagen mukaan taas yksi keino on puhekielisten idiomien käyttäminen (1973: 68).

Puheen keinot ovat kielisidonnaisia, mutta niiden tutkimusta varten voidaan luoda laajempia kategorioita, jotka sopivat useampaan kieleen. Tämä jaottelu vaihtelee hieman suomalaisten ja anglosaksisten tutkijoiden välillä. Englanninkielisessä tutkimuksessa kielen piirteet on yleensä jaoteltu seuraaviin kategorioihin: äännepiirteet, kielioppi (grammar) ja sanasto (Hodson 2014: 89; Ives 1971: 146; Blake 1981: 14; Page 1973: 53–54). Tiittula ja Nuolijärvi (2013) ja Nevalainen (2003) taas luokittelevat kielen piirteet seuraaviin kategorioihin: äänne- ja muotopiirteet, syntaksi ja sanasto. Tässä luokittelussa muotopiirteisiin lukeutuvat elementit luokitellaan edeltävän luokittelun kieliopin kategoriaan.

Suomalaista jaottelua kuitenkin hankaloittaa se, että Pääkkönen ja Varis ovat teoksessaan *Kriittinen lukutaito* (2000) luokitelleet piirteitä eri tavalla kuin Tiittula ja Nuolijärvi. Tiittula ja Nuolijärvi luokittelevat verbimuotojen inkongruenssin ja omistusliitteiden puuttumisen muotopiirteisiin (2013: 43). Pääkkönen ja Varis taas luokittelevat nämä piirteet syntaksiin (2000: 30). Koska anglosaksisten tutkijoiden luokittelu on keskenään yhteneväinen ja tutkin englanninkielistä aineistoa, käytän itsekin heidän tapaansa luokitella kielen piirteitä. Sanaa ”kielioppi” ei kuitenkaan suomessa juuri käytetä tämän kaltaisessa yhteydessä, joten käytän tästä kategoriasta nimitystä ”rakennepiirteet”, sillä nämä keinot liittyvät kielen rakenteeseen.

Näiden pohjalta käytän tutkielmassani seuraavia kategorioita: äännepiirteet, rakennepiirteet ja sanasto. Kahdessa seuraavassa osiossa erittelen, mitä keinoja näihin kategorioihin sisältyy suomenkielisessä ja mitä englanninkielisessä kirjallisuudessa.

2.1.1 Puheen esittämisen keinot suomenkielisessä kirjallisuudessa

Tiittula ja Nuolijärvi ovat teoksessaan *Puheen illuusio* (2013) eritelleet suomen kielen keinoja puheenomaisuuden ilmaisemiseen. Olen sisällyttänyt tähän vain ne keinot, jotka soveltuvat myös käännösten tarkasteluun. Esimerkiksi puheenvuorojen vuorottelun, epäröinnit ja virkkeiden pituuden olen jättänyt huomioimatta, sillä tällaiset asiat tuskin juurikaan vaihtelevat lähde- ja kohdetekstin tai eri henkilöhahmojen välillä.

Äännepiirteet

Tiittulan ja Nuolijärven mukaan äännepiirteet ovat olennainen keino murteen kuvaamisessa (2013: 43). Yksi äännepiirteiden muoto on heittymät (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 43). Niillä tarkoitetaan äänteiden pois jättämistä sanasta, kuten sanassa *miks*, jossa viimeinen *i*-äänne on pudotettu pois. Pois otettuja äänteitä merkitsemään voidaan käyttää heittomerkkiä, esimerkiksi *miks'*. Poisjättämisen lisäksi äänteitä voidaan muuttaa, jolloin puhutaan assimilaatiosta (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 43). Assimilaatiossa äänteet muuttuvat osittain tai kokonaan toistensa kaltaisiksi (Karlsson 2008: 61). Esimerkiksi sanan *tehdä* voi muuttaa muotoon *tehrä*, sillä *d* ja *r* ovat molemmat alveolaarisia äänteitä.

Välimerkkejä ja typografisia keinoja voi myös hyödyntää äännepiirteiden esiintuomisessa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 45). Niillä voi kuvata esimerkiksi takeltelua, puheen korjailua, naurua tai taukoja (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 45). Tätä voi ilmaista esimerkiksi tavuviivalla tai kolmella pisteellä.

- (1) Ko-nek-kivääri-komp-pani-a! (Linna 2010: 9).
- (2) Äläkä jumalauta päästä... Ota munat valmiiksi... Jos heittävät niin väistä...mutta älä lähde... (Linna 2010: 465)

Ensimmäisessä esimerkissä tavuviivoilla kuvataan puheen tarkkaa artikuloimista. Tavuviivat saavat lukijan myös pysähtymään useasti kesken sanan, jolloin muodostuu mielikuva painokkaasta ilmaisusta. Toisessa esimerkissä taas kolmella pisteellä kuvataan huohotusta. Hahmo pitää puheessaan paljon taukoja, koska hän vetää välissä henkeä.

Rakennepiirteet

Puheenomaisuuden luomiseen voi käyttää hyvin monia rakennepiirteitä, ja esittelen tässä niistä yleisimpiä. Tiittulan ja Nuolijärven mukaan persoonapronominien avulla luodaan tyypillisesti puhekielisyyttä (2013: 46). Pronomineja *mä* ja *sä* voidaan käyttää kuvaamaan yleisesti suomen puhekieltä (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 46). Lisäksi suomen kielessä on muita murteellisia pronomineja, kuten *mie* ja *sie*, *mää* ja *sää*. Näillä voidaan ilmaista henkilöhahmon alueellista taustaa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 47). Puhekielisyyttä voi ilmaista myös käyttämällä ihmisestä pronominia *se* pronominin *hän* sijasta (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 47).

Toinen yleinen tapa ilmaista puhekielisyyttä on inkongruenssi (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 52). Inkongruenssilla tarkoitetaan sitä, että rinnasteiset lauseenjäsenet ovat keskenään eri muodossa. Verbeissä yleinen inkongruenssi on monikon kolmannessa persoonassa *ne menee* (vertaa *ne menevät*) (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 52).

Inkongruenssia ilmenee myös omistusliitteissä. Genetiivimuotoisen persoonapronominin yhteydessä omistusliite jää usein puhekielessä pois, esimerkiksi *minun kirja* (vertaa *minun kirjani*) (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 52).

Rakennepiirteet voivat ilmetä myös lausetasolla. Lyhyet lauseet ja elliptisyys ovat tyypillisiä puheenomaisuuden keinoja (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 53). Ellipsisillä tarkoitetaan vaillinaisia lauseita, joista jää pois lauseenjäsen tai lauseenjäseniä (Karlsson 2008: 122). Tiittulan ja Nuolijärven mukaan puheen spontaanius aiheuttaa sen, että lauseet jäävät usein lyhyiksi ja elliptisiksi (2013: 53).

- (3) Mie käskin poikiin syyvä sokerit pois jot eivät jää kastumaa ko myö uijaa tuost yl
(Linna 2010: 448).

Tässä esimerkissä sivulauseesta on jäänyt subjekti pois. Kontekstin perusteella kuitenkin voi päätellä, että kastuminen viittaa tässä sokereihin, vaikka subjektia ei olekaan.

Sanasto

Sanasto on Nevalaisen mukaan äännepiirteiden lisäksi yleisin keino ilmaista puhekielisyyttä (2003: 19). Murteellisia sanoja voi käyttää osoittamaan puhekielisyyttä sekä sijoittamaan puhujan alueellisesti (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 58). Murteiden lisäksi voidaan käyttää sanastoa, joka luo yleispuhekielen vaikutelman asettamatta puhujaa tietylle murrealueelle.

Partikkeleita käytetäänkin usein luomaan puhekielisyyttä (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 59). Dialogin luontevuudelle tärkeitä ovat dialogipartikkelit, kuten *joo*, *no*, *niin*, *aha* (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 59). Niiden avulla kuvataan puhujan suhtautumista edelliseen puheenvuoroon (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 59). Yksi yleisimmistä partikkeleista on *no*, jota voi käyttää monessa eri yhteydessä (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 61).

- (4) No, kai teillä sentään nimi on?

No, Korpela se on. (Linna 2010: 380.)

Tässä esimerkissä Korpela kieltäytyy kertomasta nimeään Lammiolle. Lammion repliikissä partikkeli *no*, korostaa sitä, että Lammio tahtoo palata takaisin aiheeseen, kun Korpela on yrittänyt vältellä puhumasta nimestään. *No*-partikkelia käytetäänkin usein merkinä puheenaiheen vaihdoksesta (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 61). Korpela ei kuitenkaan vaihdata puheenaiheesta toiseen mutta käyttää silti samaa partikkelia. Tämä kuvaa *no*-partikkelin moninaista käyttöä, sillä sitä voidaan käyttää myös puheenvuoron aloituspartikkelina (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 61).

Puheelle tyypillinen piirre on myös liioittelu, jota voidaan kuvata esimerkiksi intensiteettimääreillä, kuten *tosi*, *hyvin*, *hirveän* (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 58). Intensiteettimääreenä voi olla myös kirosana, joita puhekielessä usein esiintyy (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 58). Liioittelua voi kuvata myös kielikuvien ja metaforien avulla (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 65).

- (5) Muute mää laita semmosen paukun katon pääl et tee menet Amerikka saakka (Linna 2010: 214).

Tässä esimerkissä Hietasen puhetta on elävöitetty liioittelun avulla. Metaforaa on tässä käytetty liioittelun tukena, sillä Amerikkaan saakka kantavaa räjähdettä ei todellisuudessa ole. Kielikuvia esiintyy puhekielessä myös muissa yhteyksissä kuin liioittelussa.

2.1.2 Puheen esittämisen keinot englannin kielessä

Puheenomaisuutta englanninkielisessä kirjallisuudessa on tutkittu verrattain vähän. Viimeaikainen tutkimus on ollut lähinnä tapaustutkimuksia, minkä takia tutkijat usein viittaavatkin vanhoihin lähteisiin, sillä laajempia tutkimuksia aiheesta ei ole montaa. Yksittäisiä teoksia tutkivat tapaustutkimukset eivät yleensä kuvaa puhekielen käytön keinoja kovin laajasti, minkä takia niiden pohjalta on vaikea luoda perustaa, joka sopisi muidenkin romaanien tutkimukseen. Perustavanlaatuisen tutkimuksena aiheesta pidetään Sumner Ivesin artikkelia *A theory of Literary Dialect*, joka on kirjoitettu vuonna 1950 ja tarkastettu versio on julkaistu vuonna 1971. Ensimmäinen tutkimus aiheesta on ollut Krappin *The English Language in America* vuodelta 1925. Ives kritisoi Krappia siitä, että tämä olettaa yhdysvaltalaisen

käyttävän yhtä yhtenäistä murretta, jota hän luonnehtii alempiluokkaiseksi (1971: 148). Ives taas on ottanut tutkimuksessaan huomioon murteiden laajan skaalan (1971: 149). Muita tutkimuksia aiheesta ovat N. F. Blaken teos *Non-standard language in English Literature* vuodelta 1981 sekä Norman Pagen teos *Speech in the English novel* vuodelta 1973, joihin on aiemmin viitattu kohdassa 1.1.

Uudempi tutkimus aiheesta taas on Hodsonin *Dialect in film and literature* vuodelta 2011. Blake, Hodson, Page ja Ives käyttävät myös samaa luokitusta: äännepiirteet, sanasto, kielioppi. Blake tosin käyttää termiä syntaksi kuvatessaan ryhmää, johon hän sisältää samoja keinoja kuin Page, Ives ja Hodson kielioppiin. Luokittelen tutkimuksessani piirteet samalla tavalla kuin Page, Ives ja Hodson ne ovat luokitelleet.

Olen hyödyntänyt tutkielmassani myös puhutun kielen tutkimusta. Olen käyttänyt tässä tutkielmassani Gramleyn ja Pätzoldin teosta *A Survey of Modern English* (2004), Trudgillin ja Chambersin toimittamaa teosta *Dialects of English* (1991) sekä Biberin ja muiden teosta *Longman Grammar of Spoken and Written English* (2000).

Äännepiirteet

Äännepiirteet ovat yleisin tapa ilmaista puheenomaisuutta (Hodson 2014: 89; Page 1973: 51; Blake 1981: 15). Puhekielisyyden tai murteen kuvaaminen äännepiirteiden avulla ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, sillä englantilaiset aakkoset eivät vastaa foneettisia aakkosia (Ives 1971: 155; Hodson 2014: 90). Hodsonin mukaan tämä voi johtaa siihen, että eri lukijat tulkitsevat saman kirjoitusasun eri tavoin (2014: 91). Lukijan täytyykin tuntea kirjailijan käyttämä murre tai käytetyn kirjoitusasun täytyy olla niin vakiintunut, että lukija ymmärtää merkityksen (Hodson 2014: 92–93). Hodsonin mukaan eräs tällainen kirjoitusasu on *t'mill*, jossa *the* on yhdistetty samaan *mill* (2014: 92–92).

Heittomerkkien käyttö onkin yleinen tapa ilmaista sitä, että sanasta puuttuu siihen kuuluva äänne (Hodson 2014: 98; Blake 1981: 15). Äänneitä jätetään usein pois sanojen lopussa, kuten sanassa *comin'* (*coming*), sekä sanojen alussa, kuten sanassa *'cause* (*because*) (Blake 1981: 185). Vakiintuneita heittymiä ovat esimerkiksi *'cause* ja *'course*. Hyvin yleistä on erityisesti verbien kestopuotojen viimeisen g-kirjaimen poisjättäminen.

Poisjättämisen lisäksi äänteitä voidaan muuttaa toisiksi äänteiksi. Vokaaleja voidaan muuttaa toisiksi vokaaleiksi, kuten sanassa *get* → *git* (Blake 1981: 185). Sanat voivat myös sulautua yhteen, jolloin kirjailija luo mielikuvan nopeasta puheesta, esimerkiksi *trying to* → *tryna* (Hodson: 2014: 99). Nämä ovat yleisimpiä muutoksia äänteissä, mutta äännemuutokset eivät suinkaan rajoitu näihin, vaan kirjailija voi muuttaa halutessaan mitä tahansa äänteitä. Yleensä poikkeavia kirjoitusasuja käytetään kielen yleisesti tunnetuissa sanoissa, jotta niiden ymmärtäminen ei olisi liian haastavaa (Hodson 2014: 101; Blake 1981: 17).

Poikkeuksellisella kirjoitusasulla ei kuitenkaan aina ilmennetä poikkeuksellista ääntämystä vaan sillä voidaan myös jäljitellä sanan ääntämisasua, tätä kutsutaan näköismurteeksi (*eye-dialect*) (Hodson 2014: 95). Näköismurretta hyödyntäen esimerkiksi sana *enough* muuttuisi muotoon *enuff*. Termin *eye-dialect* on kehittänyt George Krapp (Nordquist 2020). Suomessa Jyrki Nummi on antanut ilmiölle nimityksen näköismurre (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 36).

Näköismurre on mahdollista myös suomessa, jolloin se voi esiintyä esimerkiksi konsonantin kahdentumisena, kuten *vaikkemmä* (*vaikken mä*) (Tiittula ja Nuolijärvi: 317). Koska suomessa kuitenkin äänneasu vastaa kirjoitusasua paljon lähemmin kuin englannissa, ei tämä keino ole yhtä yleinen suomen kielessä. Englanniksi se kuvaakin usein henkilöhaamon sivistymättömyyttä (Hodson 2014: 95). Hodsonin mukaan näköismurteen ei loogisesti pitäisi kertoa sivistymättömyydestä, sillä se jäljittelee oikeaa ääntämisasua, mutta kirjallisista normeista poikkeaminen on aina merkki sivistymättömyydestä, sillä se tulkitaan kirjoitusvirheinä, vaikka kyse onkin puheesta (Hodson 2014: 95).

Rakennepiirteet

Rakennepiirteet eivät ole yhtä yleisiä puhekielen luomisessa kuin äännepiirteet, mutta ne ovat sitäkin laaja-alaisempia. Näitä keinoja on hyvin paljon, enkä voi tämän tutkimuksen puitteissa käsitellä niistä kaikkia. Sen takia olen sisällyttänyt tutkimukseeni näistä keinoista yleisimmin kaunokirjallisuudessa hyödynnetyt. Harvinaisempia keinoja tuskin esiintyy omassa aineistossani siinä määrin, että niiden poisjättäminen vääristäisi tutkimukseni tulosta. Tämä on myös kielen eri tasoista se, jolla suomen ja englannin eroavaisuudet näkyvät selkeimmin.

Äännepiirteiden ja sanaston suhteen molempiin kieliin pätevät hyvin samankaltaiset piirteet, mutta rakennepiirteet ovat hyvin kielisidonnaisia, vaikka osa niistä pätee molempiin kieliin.

Rakennepiirteiden muutoksia esiintyy paljon eri muodoissaan verbien kohdalla. Verbeissä esiintyy inkongruenssia erilaisissa muodoissa, verbien taivutuksen säännöllisyydessä tapahtuu muutoksia ja verbilausekkeissa voi olla supistumia. Verbien inkongruenssi sekä verbimuotojen muutokset ilmenevät eri tavoin englanniksi ja suomeksi. Suomessa *me*-passiivi ja muoto *ne tekee* ovat puhekielessä niin yleistyneitä, että ne eivät heti pistä silmään. Englanniksi taas ei ole yhtä vakiintunutta verbi-inkongruenssia, eikä se siksi ole yhtä yleinen keino.

Inkongruenssia esiintyy puhekielessä useilla eri tavoilla. Tässä inkongruenssi tarkoittaa sitä, että subjekti ja predikaatti eivät ole keskenään samassa muodossa. Ensinnäkin verbin ensimmäisen persoonan muoto saattaa tulla käyttöön kaikissa persoonissa kuten *I am, you am, he am* (Trudgill ja Chambers 1991: 51). Toisekseen verbin kolmas persoona saattaa olla käytössä kaikissa persoonissa kuten *I is, you is, he is* (Trudgill ja Chambers 1991: 51). Kolmanneksi kolmatta persoonaa voi käyttää yksikön ja monikon kolmannen persoonan kohdalla kuten *we see, you see, they sees* (Gramley ja Pätzold 2004: 230). Viimeisenä yksikön kolmannen persoonan s-tunnus saatetaan jättää kokonaan pois, kuten lauseessa *she like it* (Gramley ja Pätzold 2004: 230).

Inkongruenssin ohella yleisimpiä muutoksia verbeihin liittyen ovat verbien taivutuksen muutokset, joita myös on erilaisia. Yksi näistä keinoista on käyttää säännöllisiä verbejä epäsäännöllisessä muodossa, kuten *clum* sanan *climbed* sijasta (Ives 1971: 171). Toisaalta myös päinvastainen on mahdollista: epäsäännöllisen verbin taivutus saatetaan muuttaa säännölliseksi, esimerkiksi *draw* taipuukin *drawed* eikä *drew, drawn* (Trudgill ja Chambers 1991: 52). Lisäksi verbi, jolla on kolme muotoa, saattaa supistua vain kahteen muotoon, kuten *see, saw, seen*, joka muuttuu muotoon *see, seen* (Trudgill ja Chambers 1991: 52).

Tämän lisäksi on olemassa perfektiivinen *done*, joka ilmaisee sitä, että sen kuvaama tilanne tai toiminto on saatettu loppuun (Gramley ja Pätzold 2004: 257).

- (6) I **done told** you not to take it off your back. (Linna 2015: 379)

Tässä esimerkissä *done told* tarkoittaa, että asia on jo käsitelty. Tätä piirrettä esiintyy Yhdysvaltojen etelämurteissa sekä afrikkalaisamerikkalaisessa englannissa (Gramley ja Pätzold 2004: 257). Näissä varianteissa käytetään myös futuurimuotoista sanaa *gon*: *I'm gon see him tomorrow* (Gramley ja Pätzold 2004: 257).

Puhekielisyyttä voidaan luoda myös käyttämällä sanaa *ain't*. Se on puhekielisenä pidetty ilmaus, joka tarkoittaa *have/has not* tai *am/are/is not*, ja sitä käytetään lähes kaikkialla englantia puhuvassa maailmassa (Gramley ja Pätzold 2004: 229–230). Käyttämällä *ain't*-rakennetta voidaan myös häivyttää persoonaa (Trudgill ja Chambers 1991: 51). *Ain't* korvaa lauseessa aina mainittuja sanapareja, kuten *we ain't out here to die*, mutta se esiintyy usein myös kaksoisnegaatiossa. Kaksoisnegaatio on englannille ominainen keino (Blake 1981: 15; Hodson 2014: 102). Sitä esiintyy esimerkiksi lauseissa *nobody don't have time for that* ja *I ain't never seen*. Blaken mukaan kaksoisnegaatio on hyvin yleinen keino puhekielen ilmentämisessä kirjallisuudessa (1981: 15).

Yksi tyypillinen keino erotella muodollista ja epämuodollista kieltä englannissa on verbien supistumat. Supistumassa sanasta tai fraasista on jätetty pois yksi tai useampi kirjain, kuten *don't* (*do not*) (Nordquist 2019). Supistumia käytetään erityisesti puheessa ja kirjoitetussa dialogissa, sekä epämuodollisessa kirjoitetussa tekstissä (Nordquist 2019). Supistumilla luodaan puhekielistä sävyä ja niiden välttelyllä vakavampaa sävyä (Nordquist 2019).

Verbien lisäksi toinen sanaluokka, jonka avulla puhekielisyyttä ilmennetään usein, on pronominit. Persoonapronomineja voi sekä lisätä virkkeisiin että poistaa niistä. Imperatiivilausekkeeseen voi lisätä pronominin, kuten *you do that* (Blake 1981: 185). Vastakohtaisesti persoonapronominin voi joissain tapauksissa jättää virkkeestä pois, kuten *[I] nabbed a major* (Blake 1981: 186). Tässä persoonapronominia ei tarvita, sillä tekijän voi päätellä kontekstin perusteella.

Toisaalta monesti eri persoonapronominit saavat puheessa erilaisen muodon tai eri roolin kuin mikä niillä yleensä on. Siksi toisinaan objektipronomineja (*his, her*) voidaan käyttää subjektipronominien (*he, she*) roolissa (Blake 1981: 188). Myös sana *my* voi esiintyä erilaisessa muodossa *me*, mutta sana ei kuitenkaan tässä ota eri roolia. Kyseessä on sen sijaan morfofoneeminen piirre, jolloin erikoisella

kirjoitusasulla osoitetaan erilaista ääntämistapaa, eikä sitä, että sana olisi korvattu toisella (Biber et al. 2000: 1122). Refleksiivipronominit saattavat myös saada tavallisesta poikkeavan muodon: *hisself* ja *theirselves* ovat poikkeavat muodot sanoista *himself* ja *themselves* (Gramley ja Pätzold 2004: 230). Nämä keinot eivät aivan yksiselitteisesti kuulu ainoastaan tähän luokkaan, vaan ne voidaan katsoa kuuluvaksi myös äännepiirteiden kategoriaan.

Myös muut kuin persoonapronominit saattavat vaihtaa rooliaan puhekielisessä tekstissä. Esimerkiksi *them* voi puhekielessä toimia demonstratiivipronominina (Gramley ja Pätzold 2004: 230). Tällöin *them* korvaa sanaa *those* (Biber et al. 2000: 1124).

- (7) You sure don't do much drinkin' with **them** other officers. (Linna 2015: 288)

Tässä esimerkissä loppu kirjoitettaisiin yleiskielellä *with those other officers*. Relatiivipronominitkin saattavat puhekielessä olla tavallisesta poikkeavia ja puhekielessä voidaan käyttää esimerkiksi sanoja *what* tai *as* sanan *that* sijasta (Gramley ja Pätzold 2004: 230).

Puhekielisyyttä voi lausetasolla luoda ellipseillä, lisäyksillä ja toistolla. Näistä yleisimpiä on ellipsi, joka tarkoittaa, että lauseesta jätetään jokin elementti pois, jonka voi useimmiten kuitenkin päätellä ympäröivästä kontekstista (Biber et al. 2000: 156). Erilaisia elliptisiä rakenteita on paljon. Apuverbit voi jättää pois deklaratiiivisissa ja interrogatiivisissa virkkeissä, kuten [*do*] *you remember?* (Blake 1981: 192). Lisäksi on täysin mahdollista pudottaa pois useampia elementtejä kuin vain yksi, kuten [*he is*] *gonna bring me*.

Vaikka edeltävissä esimerkeissä ellipsi onkin sijoittunut lauseen alkuun, näin ei kuitenkaan tarvitse olla, vaan ellipsejä voi esiintyä myös lauseen keskellä. Esimerkiksi restriktiivisessä relatiivilauseessa ei välttämättä aina ole relatiivipronominia, joka katsottaisiin yleiskielessä sinne kuuluvaksi (Gramley ja Pätzold 2004: 230).

- (8) Suslin', you better watch out now [that] they don't go tryin'na separate us in'na transport. (Linna 2015: 449)

Esimerkin mukaisesti sanojen *now* ja *they* välistä on pudotettu sana *that* pois. Myös artikkelin ja possessiivisuffiksin voi jättää pois puhekielisyyden luomiseksi (Blake 1981: 192–193).

Toiston lisääminen tekstiin tuo myös puhekielistä vaikutelmaa. Kirjoitetussa englannin kielessä toistoa usein vältellään, vaikka puhutussa kielessä se on yleinen piirre (Lopez Serena 2012: 168). Toisto on myös puhutun kielen illuusion luomiskeinona kielestä riippumaton keino (Alsina 2012: 137). Biber et al jakaa toistot kahteen merkitykseen: *repetition*, joka on saman sanan tai asian toistamista, ja *repeat*, joka luo hetkellisen änkytysvaikutelman, esimerkiksi *I-I-I* tai *i-i-it*, ja antaa puhujalle aikaa miettiä tarkemmin sanomisiaan mutta ei kuitenkaan ole toistoa kuten edellä (Biber et al. 2000: 1055).

Myös monia muita keinoja voidaan käyttää ilmentämään puhekielisyyttä rakenteen tasolla, ja seuraavassa on eritelty niistä keskeisimpiä. Yksi keino on muuttaa adjektiivimuoto adverbiaalimuotoon, eli jättää pois *ly*-pääte, kuten *I wanted to see you so **bad**[ly]* (Biber et al. 2000: 1125). Myös kaksoiskomparatiivirakennetta voi käyttää puhekielenomaisuuden ilmaisemiseen, kuten *Yeah, that is **more simpler** than I thought* (Biber et al. 2000: 525).

Pagen mukaan kirjallisuuden erilaista rakennetta suhteessa puheeseen voidaan myös hyödyntää puhekielisyyden ilmaisemisessa (1973: 109). Siinä missä teksti rakentuu virkkeiden varaan, puhe rakentuu fraasien varaan, ja Page mukaan fraasimaisuutta voi ilmaista korvaamalla pisteet pilkuilla, jolloin virkerajoista tulee häilyvämpiä (1973: 109). Fraasimaisuutta voi lisätä myös käyttämällä parenteseja. Lauseen sisään voi esimerkiksi rakentaa lisälauseita, joiden pois ottaminen ei vaikuta merkitykseen (Biber et al. 2000: 1067–1068).

- (9) I am fully aware of the fact that, **amongst other things**, you saved this battalion from an extremely dangerous situation last winter-- (Linna 2015: 339)

Tässä esimerkissä *amongst other things* on tarkentava lisäys, eikä virkkeen merkitys muuttuisi, vaikka se jätettäisiin pois.

Sanasto

Sanaston suhteen puhekielisyyden ilmentämiskeinot ovat hyvin samanlaisia suomeksi ja englanniksi. Myös englannissa käytetään alemman rekisterin sanastoa puhekielisyyden ilmaisemiseksi (Hodson 2014: 100). Sitä voidaan kuvata myös idiomien tai alueellisten ilmaisujen avulla (Ives 1971: 171). Myös kiroilua pidetään puhekielisyyden piirteenä, ja kiro sanat ovatkin huomattavasti yleisempiä englannissa

kuin muissa kielissä (Sinner 2012: 126). Kirosanat voivat kattaa jopa 3,4 % puhutun englannin sanastosta (Sinner 2012: 126). Eroa puhekielen ja yleiskielen välille voidaan luoda myös käyttämällä erikoisalanastoa (Hodson 2014: 100). Tällä keinolla ei suoranaisesti luoda puhekielisyyttä vaan kontrastia hahmojen idiolektien välille, sillä osa idiolekteista nostetaan näin korkeammalle rekisterille.

Englannin kielellä on hyvin erilainen historia suomen kieleen verrattuna, mikä vaikuttaa paljon englannin kielen sanastoon. Englannin kehittyessä kielenä siihen on lainattu sanoja eri tarkoituksiin eri kielistä ja Gramley ja Pätzold kuvaavatkin englannilla olevan kolme eri tasoa sanastollisesti (2004: 29). Arkisanasto on usein anglosaksista alkuperää ja esimerkiksi ruoanlaitossa tai rakentamisessa monesti raaka-aineista käytetään anglosaksista sanaa, kun taas lopputuotteesta käytetään ranskalaista lainasanaa (Gramley ja Pätzold 2004: 29). Latinasta ja kreikasta taas on lainattua monia tieteellisiä termejä (Gramley ja Pätzold 2004: 29). Tämän takia ranskalaisia ja latinalaisia lainasanoja käytetäänkin erityisesti muodollisissa yhteyksissä (Gramley ja Pätzold 2004: 30).

Liioittelua käytetään puhekielen keinona myös englannissa. Liioittelua kuvataan usein sellaisilla adjektiiveilla kuin *absolutely*, *horrible*, *cool* ja *super* (Gramley ja Pätzold 2004: 46). Gramleyn ja Pätzoldin mukaan näitä sanoja käytetään puhekielessä niin paljon, että ne menettävät helposti merkityksensä ja niiden tilalle löydetään aina uusia sanoja (2004: 46). Toinen vastaava keino on eufemismien eli kiertoilmausten käyttö. Eufemismit ovat kieroilmaisuja tabuaiheille, kuten seksi, kuolema, väkivalta ja raha (Gramley ja Pätzold 2004: 35). Kiertoilmaus kuolemalle on esimerkiksi *kick the bucket*. Liioittelun tapaan myös kiertoilmauksilla on taipumus menettää merkityksensä liiallisen käytön myötä, minkä takia niitäkin syntyy kaiken aikaa uusia (Gramley ja Pätzold 2004: 35).

2.2 Puheen kääntäminen

Puhekielen kääntämisessä on mahdollista käyttää eri strategioita: kielellisen variaation voi jättää kokonaan kääntämättä, sen voi kääntää käyttäen vain yhtä varianttia tai koko kielellinen variaatio voidaan säilyttää (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 245). Tämän strategiajaottelun tuo esiin myös Sara Ramos Pinto artikkelissaan *How Important Is the Way You Say It?: A Discussion on the Translation of Linguistic*

(2009). Ramos Pinto on luonut tätäkin tarkemman luokittelun siitä, millaisia erilaisia strategioita kielellisen variaation kääntämisessä voi käyttää.

Ramos Pinto (2009: 293) jakaa strategiat kahteen yläkategoriaan: säilyttämiseen ja ei-säilyttämiseen. Ei-säilyttäminen on hyvin yksiselitteistä ja silloin koko teos on käännetty joko yleiskielelle tai kokonaan tietylle kielen variantille (Ramos Pinto 2009: 292). Variaation säilyttämässä sen sijaan on useampia eri strategioita: Ramos Pinto luokittelee strategiat sen mukaan, säilytetäänkö niissä ajallinen ja/tai alueellinen konteksti (Ramos Pinto 2009: 294). Jos alueellinen konteksti säilytetään, niin kääntäjällä on Ramos Pinton mukaan valittavanaan vielä kaksi eri strategiaa: hän voi käyttää sellaisia puhekielen piirteitä, jotka kohdekulttuurin lukija tunnistaa puhekielisiksi tai joita kohdekulttuurin lukija ei tunnista (Ramos Pinto 2009: 294). Tällä luokittelulla Yamaguchin käännös *Tuntemattomasta sotilaasta* luokiteltaisiin kategoriaan, jossa ajallinen ja alueellinen konteksti on säilytetty ja on käytetty kohdekielen lukijalle tuttuja puhekielen piirteitä.

Tiittulan ja Nuolijärven (2013: 244) mukaan puhekielen kääntämisen keskeisimpiä ongelmia on sopivan variantin löytäminen. Kohdekielen murteen käyttäminen voi helposti olla ristiriidassa lähdekulttuurin ympäristön kanssa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 244). Yksinkertaisempaa onkin käyttää käännöksessä sosiolekteja kuin murteita, sillä vastaavia sosiaalisia ryhmiä on helpompi löytää myös kohdekulttuurista (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 244).

Yksi ratkaisu monikielisen tai -murteisen tekstin kääntämiseen on kommentoida eri variantteja kerronnassa. Tällaista ratkaisua on käytetty Outi Mennan vuoden 2001 suomennoksessa romaanista *Populäärimusiikkia Vittulajänkältä*. Kerronnassa on ilmaistu, onko repliikki suomeksi vai ruotsiksi puhuttu, vaikka repliikit on aina kirjoitettu suomeksi. (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 361).

- (10) –Mikä sinun nimesi on? minä kysyin ensin ruotsiksi.
Hän ei vastannut. Ei edes liikahtanut.
Toistin saman suomeksi. (Niemi 2001: 17–18)

Kääntäjä ei kuitenkaan ole ainoa taho, jolla on sananvaltaa idiolektien käännösstrategioiden valitsemisessa. Kustannustoimittajalla on tärkeä rooli siinä, millainen käännösstrategia teokseen valitaan. Liisa Tiittula onkin tehnyt haastattelututkimuksen kustannustoimittajan roolista käännösprosessissa keväällä

2010 (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 251). Tutkimuksessa on haastateltu viittä kustannustoimittajaa sekä yhtä kustannusjohtajaa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 251). Kustannustoimittajien suhtautuminen murteen käyttöön käännöksessä oli vaihtelevaa: osa hyväksyi sen täysin, osa suhtautui hyvin varauksellisesti (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 255).

Kustannustoimittajat pitivät suomen murteiden käyttöä ongelmallisena, sillä murteet ovat sidoksissa tiettyyn paikkaan ja toisen maan murteiden käyttäminen saattaa luoda koomisen vaikutelman (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 255). Hyväksytympi strategia on käyttää eräänlaista yleismurretta, jossa on vain hieman puhekielen piirteitä, ja värittää kieltä persoonallisilla sanavalinnoilla (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 255). Puhekielen käyttöön vaikuttaa myös kirjallisuuden laji ja puhekieli hyväksytään helpommin nuorten kuin aikuisten kirjoissa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 257).

Monesti kääntäjä on valinnut kokonaisvaltaisen käännösstrategian murteen ja puhekielen suhteen. Kääntäjä on joko häivyttänyt murteet kokonaan tekemällä käännöksestä yleiskielisen tai ilmentämällä puheenomaisuutta samoilla keinoilla jokaisen hahmon suhteen. Yamaguchin tapa lähestyä käännöstä onkin harvinainen, sillä hän pyrkii luomaan hahmojen puhetavoista erilaiset. Toki tähän vaikuttaa myös lähdeteoksen kieli, sillä *Tuntemattoman sotilaan* hahmot puhuvat lähdeteoksessa jokainen eri tavalla.

Tiittula ja Nuolijärvi (2013: 577) sekä Nevalainen (2003: 19) toteavat, että kirjailijat hyödyntävät puheenomaisuuden luomisessa useampia kielen tasoja kuin kääntäjät. Tiittulan ja Nuolijärven mukaan yleisin tapa ilmaista puheenomaisuutta suomennetussa kirjallisuudessa ovat leksikaaliset ja syntaktiset keinot (2013: 571). Myös Nevalainen toteaa leksikaalisten keinojen olevan yleisimpiä (2003: 19). Nevalaisen mukaan suomenkielisille lähdeteksteille tyypillisimpiä keinoja taas ovat äännepiirteet (2003: 19) ja myös Page toteaa äännepiirteiden olevan yleisin keino englanninkielisessä kirjallisuudessa (1973: 53–54). Suomentajat ja kirjailijat käyttävät siis eri keinoja puheenomaisuuden luomiseen.

3 Materiaali

Tässä osiossa esittelen Väinö Linnan *Tuntematton sotilaan*, sen henkilöhahmot ja Linnan käyttämät murteet osiossa 3.1. Osiossa 3.2 käsittelen myös teoksen käännöksiä, joista erityisesti tarkastelen Liesl Yamaguchin vuoden 2015 englanninkielistä käännöstä *Unknown soldiers* sekä nimettömän kääntäjän käännöstä *Unknown soldier* vuodelta 1957.

3.1 Tuntematon sotilas

Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* on suomalaisten hyvin tuntema ja rakastama klassikkoteos, joka julkaistiin vuonna 1954. Sitä on myyty lähes 750 000 kappaletta (WSOY), se on käännetty 24 kielelle (Suomalaisen kirjallisuuden seura) ja siitä on tehty kolme filmatisointia. Sillä on vakaa paikka suomalaisessa kulttuurissa: Edvin Laineen filmatisointi vuodelta 1955 on juurtunut osaksi itsenäisyyspäivän perinteitä ja romaanin on moni koululainen lukenut äidinkielen tunneilla.

Tuntematon sotilas kertoo vuosien 1941–1944 jatkosodasta. Se on henkilökuvaus sotilaista, jotka taistelivat jatkosodassa ja joista moni menetti henkensä sen aikana. Sotimisen lisäksi kirjassa kuitenkin myös saunotaan, lauletaan, tanssitaan ja kuvataan suomalaista kulttuuria, minkä takia se on jättänyt jälkensä suomalaisten sydämiin. Romaanissa on laaja kirjo murteita, jotka tekevät henkilöhahmoista yksilöllisiä ja aidontuntuksia sekä luovat romaanin ainutlaatuisen huumorin.

Väinö Linna on myös itse kirjoittanut romaaninsa merkityksestä esseessä *Tuntemattoman sotilaan tausta* (2010). Linna kertoo pyrkineensä kuvaamaan sotaa mahdollisimman rikkaasti ja todellisesti kirjoittamatta kuitenkaan suoraan todellisista tapahtumista (2010: 477). Linna on halunnut kuvata romaanissaan sotilaan ydinolemuksen, mutta sotilaatkin ovat ihmisiä, ja sen takia henkilökuvia on tarvittu useita laidasta laitaan (2010: 478–479). Tärkeää Linnalle on kuitenkin ollut kuvata juuri ihmistä, sillä hänen mukaansa suomalainen sotilas on aivan samanlainen kuin suomalainen siviilimieskin (2010: 481).

Varpion teoksen *Pentinkulma ja maailma: Tutkimus Väinö Linnan teosten kääntämisestä, julkaisemisesta ja vastaanotosta ulkomailla* mukaan Linnan teosten

suomalaiset lukijat asettuvat erilaiseen asemaan ulkomaalaisiin lukijoihin verrattuna: alueelliset murteet, huumorin kansalliset piirteet ja viittaukset suomalaiseen kirjallisuuteen sekä lauluihin ovat luoneet Linnan teoksiin erityisen suomalaisen tulkinnan (Varpio 1979: 12–13). Varpio nostaa esiin myös kirjallisuushistoriallisen näkökulman, jonka valossa Linnan teokset asettuvat osaksi työläislähtökohtaista kirjallisuutta (1979: 13). Lisäksi Varpio pitää tärkeänä ottaa huomioon se, kuinka Linnan teokset poikkeavat muusta suomalaisesta kirjallisuudesta (1979: 15). *Tuntematon sotilas* aiheutti ilmestyessään kohua poikkeavilla hahmokuvauksillaan, sillä Suomessa sotilaat oli totuttu kuvaamaan arvokkaammin (Varpio 1979: 15). Kohu aiheutti hämmennystä ulkomailla, jossa suomalaisen kirjallisuuden perinteet eivät olleet tuttuja (Varpio 1979: 15).

3.1.1 Murteet ja idiolektit *Tuntemattomassa sotilaassa*

Tuntematon sotilas on tunnettu myös poikkeuksellisesta dialogistaan, sillä Linna käyttää runsaasti eri murteita. Romaanin henkilöahmot ovat kotoisin ympäri Suomea, ja heillä jokaisella on oma murteensa ja idiolektinsa. Sen lisäksi, että idiolektit kuvastavat henkilöahmojen persoonallisuutta, niillä on myös erityinen tehtävä *Tuntemattomassa sotilaassa*: johtolauseita on käytetty vähän, joten idiolektit auttavat tunnistamaan puhujan (Yamaguchi 2015: 470). Idiolekteilla voi myös kuvata yhteiskuntoluokkaa, auktoriteettia, uhmakkuutta, yhteenkuuluvuutta sekä huumoria (Yamaguchi 2015: 470).

Heino Ylikoski käsittelee pro gradu -tutkielmassaan *Väinö Linnan Tuntemattoman sotilaan puhutun kielen funktioita* (2008) nimen mukaisesti puhutun kielen merkitystä romaanissa. Ylikosken (2008) mukaan Linna käyttää murteita tuodakseen esiin henkilöahmojen taustan mutta ei kuitenkaan nosta yhtä murretta hierarkisesti toisen yläpuolelle vaan luo hierarkkiset erot kielen muodollisuudella. Korkealla sotilaallisessa hierarkiassa olevat henkilöahmot käyttävät siis muodollisempaa kieltä. Tämän takia sotamiehet ovat eloisampia kuin luutnantit, jotka tuntuvat etäisemmiltä kirjakielisen puheensa takia (Ylikoski 2008: 35).

Tiittula ja Nuolijärvi luonnehtivat Väinö Linnan viitoittaneen tietä murteen käytölle kotimaisessa kirjallisuudessa (2013: 576). Linna on kirjoittaessaan perehtynyt laajalti eri murteisiin ja hänen työtään ovat vielä fennistit jälkikäteen hioneet aidompaan

suuntaan (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 113). Tiittula ja Nuolijärvi kirjoittavat myös murteen merkityksestä hierarkian kuvaamisessa. Koulutetut upseerit osoittavat asemaansa puhumalla keskenään yleiskieltä (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 116). Lisäksi Rokka ja Koskela, jotka ovat molemmat maalta, puhuvat eri tavoin, sillä heidän roolinsa sodassa on erilainen (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 115).

3.1.2 Tuntemattoman sotilaan henkilöhahmot

Käsittelen tutkielmassani neljää henkilöhahmoa: Rokkaa, Lammiota, Vanhalaa ja Hietasta. Olen valinnut nämä hahmot sen perusteella, että heidän puheensa edustaisi mahdollisimman laajasti lähdetekstin idiolektien kirjoa. Hahmot ovat kotoisin eri puolilta Suomea, heillä on eri sotilasarvot ja erilaiset persoonat. Lisäksi nämä hahmot eroavat toisistaan myös siinä, että Vanhala ja Lammio käyttävät lähdetekstissä muodollisempaa ja yleiskielisempää suomea kuin Rokka ja Hietanen, joilla on molemmilla hyvin vahva murre. Tarkoitukseni onkin tutkia, näkyykö tämä myös käännöksessä. Jokainen on myös keskeinen hahmo romaanissa, joten heillä on runsaasti repliikkejä, mikä tekee aineistosta antoisampaa analysoitavaa.

Luutnantti Lammio on vakavamielinen komppanianpäällikkö. Hän on sotilaallisessa hierarkiassa korkealla ja ottaa asemansa vakavasti, mikä näkyy hänen virallisessa puhetyylissään. Hänen tiukkuutensa takia muut henkilöhahmot eivät suuresti pidä hänestä, ja erityisesti Rokka on useasti riitatilanteessa Lammion kanssa. Linna itse kuvaa Lammion sisällä elävän jopa pienen sadistin (2010: 492). Kunnia ja vallanhimo taas saavat hänet käyttäytymään ylimielisesti ja hän suorittaa elämää kuin valmiiksi ohjelmoituna (Linna 2010: 492).

Lammio on kotoisin Helsingistä mutta hän ei käytä puhuessaan mitään murretta vaan puhuu kaiken aikaa yleiskielellä.

- (11) Ja nyt upseerien malja. Herrat, meidän tiemme on selvä. Me olemme armeijan selkäranka. Meidän mukanamme Suomi seisoo tai kaatuu. Herrat. Horjumatta sinne minne Marskin miekka viittaa tien (Linna 2010: 302).

Ylikosken mukaan tällä osoitetaan hänen auktoriteettiaan ja vallan käyttöönsä (Ylikoski 2008: 19–20). Lammion kieli ei ole ainoastaan yleiskieltä vaan hyvin muodollista sellaista. Ylikosken mukaan myös huoliteltu ohjesääntökieli ja sivistyssanojen käyttäminen korostavat Lammion asemaa (2008: 28).

Antero Rokka taas on alikersantti, joka toimii Lammion alaisuudessa. Hän ei tule toimeen auktoriteettien kanssa, minkä takia hän ajautuu usein riitatilanteisiin Lammion kanssa. Sekä hänen epämuodollinen puheensa että kipakka luonteensa asettavat hänet Lammion vastakohdaksi. Linnan mukaan Rokka on kuitenkin Lammion tavoin tietämätön omasta itsestään, se vain ilmenee eri tavalla (2010: 496). Rokka on vilkas ja leikkisä mutta hallitsee ainoastaan omassa näkökentässään olevat asiat (Linna 2010: 496). Rokalla on myös lempeämpi puoli, joka näkyy erityisesti hänen tiiviissä ystävyydessään sotamies Suden kanssa. Rokka ja Sudentassu ovat myös samalta murrealueelta, joten heidän idiolektinsa muistuttavat toisiaan.

Rokka on kotoisin Karjalasta, mikä näkyy vahvasti hänen puheessaan.

- (12) Hitto ko myö Vanhalan kans pantaiskii kookoo asemii ja lasetettais tuonneppäi ja tuonneppäi ja tuonneppäi ja tuonneppäi. Joka suuntaa myö annettaiskii sellaset löylyt jot kyl hälytykset selviäsiit. Kuule, älä sie vaan ennää ota! Mie jouvun vällee komppanjanpäällikökskii. Eihä sil, kyl tuo miultkii käis, mut onha se jotenkii sopimatontkii sellane (Linna 2010: 307).

Toisin kuin Lammio, Rokka ei käytä sivistyssanoja, mutta kirosanoja hän sen sijaan viljelee paljon. Ylikosken mukaan Rokka käyttää kirosanoja stressaavissa tilanteissa mutta myös täytesanoina (2008: 34). Tällä korostetaan Ylikosken mukaan eroa upseeristoon, joka ei kiroile juuri lainkaan (2008: 35).

Sotamies Vanhala on sotilaallisessa hierarkiassa matalalla. Hän on ujo ja hiljainen hahmo, jonka repliikit koostuvat pääosin hihittelystä ja vitsailusta. Linnan mukaan ainoastaan kaikista vakavimmat tilanteet saavat Vanhalan edes hetkeksi vakavoitumaan (2010: 500). Vanhala on muiden henkilöhahmojen keskuudessa erittäin pidetty. Romaanin myötä Vanhala itsekin huomaa muiden pitävän hänestä, mikä rohkaisee häntä, ja hän on enemmän äänessä romaanin loppupuolella.

Vanhalan kotipaikasta ei ole tietoa, mutta hänen puheensa on yleiskielistä, joskaan se ei ole yhtä muodollista kuin Lammiolla. Tässä esimerkissä Vanhalan parodia tulee esiin mahtipontisen, jopa vanhahtavan kielen kautta.

- (13) Sankaruutta taivaan sinessä... Ulvovin moottorein, silmä tarkkana ja käsi vakavana ja sydän rautaisen rohkeana käyvät urheat lentäjämme vihollisen haaskalintujen kimppuun... Papapapapapapa... (Linna 2010: 299).

Vanhala kuitenkin käyttää yleiskieltä ainoastaan pilkatessaan jotakuta, muulloin hän käyttää hämäläismurretta (Ylikoski 2008: 26).

- (14) Niin ja tiedäkkös sinä että siellä makaa yksitoista meikäläistä ruumiina. Ei ne pojaat sieltä ilman lähteny. (Linna 2010: 459).

Näissäkään kohdissa Vanhalan murre ei ole kovin voimakkaasti erottuvaa. Murteen huomaa lähinnä yksittäisistä sanoista, kuten tässä ”tiedäkkös” ja ”pojaat”.

Hietanen on rento ja lupsakka alikersantti. Hänellä on kevyt ote elämään ja hän löytää huumoria monesta paikasta. Hietanen on vielä nuori ja Linna luonnehtiikin häntä poikamaiseksi ja naiivin hyväntahtoiseksi (Linna 2010: 496). Hän on uhmakas ja toimii vaistonvaraisesti mutta sodan myötä hän aikuistuu ja samalla vakavoituu (Linna 2010: 496).

Hietanen on kotoisin Varsinais-Suomesta ja myös hänen murteensa tulee esiin yhtä vahvasti kuin Rokalla.

- (15) Ei jumalaut! Mää en millä lakka ihmettelemästä et kui miäs pitää kaike romun takanas. Kui helvetin taval sitä voi oikke rakasta rätei ja lumpui! Jokku rakastava nätei flikoi, ja sen mää kyl ymmärä, mut kui helvetin taval rätei? Ei, mää ole mahrottoma hämmästyny. Mää ihmettele oikkeen kauhiast tämmöst ja ole niinkun klavul päähä lyäty (Linna 2010: 19).

Tässä esimerkissä tulee esiin myös Hietasen pohdiskeleva luonne. Ylikosken mukaan Hietanen ei ole tyhmä, mutta heittäytyy asioita pohdiskellessaan tietämättömäksi (2008: 63). Hietasen pohdiskeluissakin on kuitenkin läsnä hänen humoristinen luonteensa ja usein hänellä on tapana miettiä asioita huumorin kautta.

Valitsemani henkilöhahmot ovat romaanille keskeisiä ja yhtenä valintaperusteena on toiminut myös se, että he eivät kuole varhaisessa vaiheessa romaania, vaan heistä on tarjolla paljon materiaalia. Hahmoissa näkyy myös kehityskaarta: Vanhala rohkaistuu ja Rokka alkaa tarkastella omaa käytöstään, jonka takia hän on vähemmän riidanhaluinen romaanin loppupuolella. Lisäksi kaikilla on hyvin erilainen persoona ja he ovat hyvin moniulotteisia hahmoja.

3.2 Tuntemattoman sotilaan käännökset

Tuntematon sotilas on Linnan teoksista käännettyin ja se saavutti suurempaa kiinnostusta ulkomailla kuin esimerkiksi *Pohjantähti*-trilogia, jota pidettiin liian tiukasti suomalaiseen kulttuuriin sidottuna (Varpio 1979: 130–131). *Tuntematon sotilas* taas herätti kiinnostusta ulkomailla Suomen myyntilukujen ja menestyksen

myötä (Varpio 1979: 132). Suomalaisen kirjallisuuden seuran käännöstietokannan mukaan *Tuntematon sotilas* on käännetty 24 kielelle.

Linnan tuotanto tunnetaan Suomen jälkeen parhaiten muissa pohjoismaissa, joissa on Islantia lukuun ottamatta julkaistu kaikki Linnan pääteokset (Varpio 1979: 58). Islannissa on julkaistu ainoastaan *Tuntematon sotilas* (Varpio 1979: 58). Ruotsin käännöksessä on hyödynnetty suomenruotsalaisia murteita ja se onkin poikkeuksellinen siitä, että käännökseen on saatu siirrettyä murteita (Varpio 1979: 31).

Suomalainen kulttuuri saattaa kuitenkin tehdä romaanista vieraan tuntuisen ulkomaiselle lukijalle. *Tuntemattomalla sotilaalla* ei ollutkaan kovin positiivinen vastaanotto anglosaksisissa maissa, mikä johtui osin myös huonosta englanninkielisestä käännöksestä (Varpio 1979: 45). *Tuntematon sotilas* käännettiin englanniksi ensimmäisen kerran vuonna 1957, mutta kääntäjän henkilöllisyydestä ei ole varmuutta (Drufva 2015). Kääntäjä on mahdollisesti ollut Väinö Linnan ystävä, kirjailija Alex Matson, mutta kääntäjän nimeä ei ole merkitty julkaistuun käännökseen (Drufva 2015). Ensimmäinen käännös sai osakseen kritiikkiä suurista muutoksistaan sekä siitä, että kääntäjä ei ole tavoittanut hahmojen luonnetta tai kirjan huumoria (Varpio 1979: 45). Käännöksessä on poistettu useita kohtauksia, jotka eivät edistä juonta ja kokonaisuudessaan lähdetekstistä on poistettu lähes neljännes käännöksessä (Vakkilainen 1971: 92–93). Muutoksilla on ollut vaikutus myös käännöksen laatuun ja englanninkielistä käännöstä onkin kuvattu yksinkertaistetuksi ja kömpelöksi (Varpio 1979: 147–148).

Penguin Books teetti *Tuntemattomasta sotilaasta* uuden englanninkielisen käännöksen nimeltä *Unknown Soldiers* vuonna 2015. Käännös on Liesl Yamaguchin tekemä ja se on ensimmäinen suomalainen teos, joka on julkaistu osana Penguin Classics -sarjaa (Drufva 2015). Yamaguchi on yhdysvaltalainen kääntäjä, joka on opettanut kääntämistä myös Tampereen yliopistossa (Drufva 2015). Hänen äidinkieltensä on englanti, mutta hän on opiskellut suomea Columbian yliopistossa ja saanut käännösprosessiin apua Linnan tyyliin perehtyneiltä tutkijoilta (Tikka 2015).

Yamaguchi on ottanut käännökseen toisenlaisen lähestymistavan kuin ensimmäisen käännöksen kääntäjä. Hän halusi pysyä uskollisena Linnan tyyliin ja päätti olla

poistamatta tai selittämättä kohtia, jotka saattaisivat tuntua kohdelukijasta vierailta (Yamaguchi 2015: 468). Hän ei halunnut kotouttaa kirjaa käyttämällä englanninkielisiä murteita vaan päätti säilyttää erilaiset idiolektit käännöksessä käyttämällä muotopiirteitä ja sanastollisia piirteitä (Druft 2015). Käännös on herättänyt mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Daniel Goulden kirjoitti käännöksiin keskittyneessä kirjallisuusjulkaisussa, *Asymptotessa*, että käännös oli erityisesti dialogin osalta onnistunut (Goulden 2015). *Independent* sen sijaan kirjoitti artikkelissaan, että Yamaguchin ratkaisu käyttää amerikkalaista slangia oli virhe (Liu 2015).

4 Menetelmä

Tutkimusmenetelmäni on laadullinen käännösanalyysi. Aineistoni koostuu vain yhdestä teoksesta ja on siten liian suppea soveltuakseen määrälliseen analyysiin. Laadullisen analyysin avulla voin paremmin tarkastella yksittäisiä käännösratkaisuja ja pohtia niiden vaikutusta kohdetekstiin. Analyysini tarkoitus on lisäksi luonnehtia erilaisten käännösratkaisujen kirjoa eikä luoda tilastoa suosituimmista menetelmistä, minkä takia laadullinen analyysi sopii tähän tutkimukseen.

Tutkimukseni toteutan käyttäen lähilukua. Tutkimuksen rajallisuuden takia olen valinnut *Tuntemattomasta sotilaasta* joka kolmannen luvun, eli yhteensä kuusi lukua, aineistokseni. Aineistoksi täytyi valikoida useita lukuja, sillä jokainen henkilöhahmo ei esiinny jokaisessa luvussa. Tällä rajauksella kuitenkin Lammion osuus repliikeistä jäi huomattavasti muita vähäisemmäksi, joten olen poiminut Lammion repliikit lisäksi luvuista 5 ja 12. Tällä otannalla aineistossani on Rokan repliikkejä 95, Hietasen 80, Vanhalan 57 ja Lammion 56. Repliikkien määrässä on pientä hajontaa, mutta Lammion ja Vanhalan roolit ovat myös pienemmät kuin Rokan ja Hietasen.

Olen käynyt läpi nämä luvut sekä lähde- että kohdetekstistä ja poiminut kaikki Rokan, Hietasen, Lammion ja Vanhalan repliikit. Olen taulukoinut nämä Excel- taulukkoon. Seuraavaksi olen etsinyt yleiskielestä poikkeavia piirteitä ja listannut ne ylös. Aineistoni on e-kirjoina, joten olen hyödyntänyt hakutoimintoa selvittäessäni, onko piirre vain yhdelle hahmolle ominainen vai esiintyykö sitä myös muiden repliikeissä. Tämän jälkeen olen listannut jokaiselle hahmolle yksilölliset piirteet.

Seuraavaksi olen jakanut löytämäni piirteet eri kategorioihin. Olen jakanut tutkimukseni kolmeen kategoriaan Hodsonin (2014), Pagen (1973), Blaken (1981), Tiittula ja Nuolijärven (2013) sekä Nevalaisen (2003) luokittelujen pohjalta. Näiden teorioiden pohjalta olen muodostanut kategoriat:

1. Äännepiirteet
2. Rakennepiirteet
3. Sanasto

Tarkoitukseni on tarkastella, onko jokaisen hahmon kohdalla käytetty samoja kategorioita idiolektin luomiseen vai vaihtelevatko kategoriat hahmoittain. En laske monestiko sama piirre yhdellä hahmolla esiintyy, vaan tarkastelen sitä, kuinka monia eri piirteitä yhdellä hahmolla esiintyy. Olen kuitenkin laskenut mukaan vain sellaiset piirteet, jotka esiintyvät hahmon puheessa useammin kuin kerran. Yksittäisiä esiintymiä en laske hahmon idiolektin vakiintuneiksi piirteiksi. Analysoin myös sitä, millaisia piirteitä yhden kategorian sisällä ilmenee ja kuinka ne vaihtelevat hahmoittain.

Analyysini keskiössä on käännös ja tarkoitukseni on tutkia siinä käytettyjä keinoja. En koe hyödylliseksi vertailla lähdetekstiä ja kohdetekstiä toisiinsa virketasolla, sillä jo kielten väliset erot pakottavat kirjailijan ja kääntäjän käyttämään eri keinoja. Käsittelen kohdetekstiä pääosin itsenäisenä tuotoksena ja vertaan sitä lähdetekstiin vain silloin, kun se on kontekstin kannalta oleellista. Vertailen kuitenkin puheen keinojen käytön strategioita kokonaisuutena lähdetekstin ja kohdetekstin välillä.

5 Analyysi

Tässä osiossa esittelen lähdetekstistä ja kohdetekstistä tekemäni analyysiin. Käyn ensin lyhyesti läpi lähdetekstin puheen ilmaisemisen keinot osiossa 5.1. Sen jälkeen osiossa 5.2 käsittelen kohdetekstin tekstin puheen ilmaisemisen keinoja henkilöhahmo kerrallaan. Osiossa 6 taas vertailen keinoja toisiinsa eri hahmojen välillä sekä lähde- ja kohdetekstin välillä.

5.1 Puheen keinot lähdetekstissä

Tässä osiossa käsittelen tiivistetysti lähdetekstin puhekielisyyden piirteitä. *Tuntematonta sotilasta* ja sen kieltä on analysoitu niin paljon, etten koen mielekkääksi lähteä itse tekemään perusteellista analyysia. Käsittelen puhekielisyyden piirteitä siitä näkökulmasta, kuinka ne jakautuvat käyttämiini kategorioihin. Analyysini lähtökohtana on idiolektit, ei murteet, mutta sivuan tässä osiossa myös henkilöhahmojen käyttämiä murteita. Seuraavassa osiossa analysoin kohdetekstiä yksityiskohtaisemmin kuin tässä lähdetekstiä.

Äännepiirteet

Kaikkien muiden hahmojen paitsi Lammion puheessa esiintyy puhekielen äännepiirteitä. Rokalla ja Hietasella niitä esiintyy runsaasti ja Vanhalalla hieman harvemmin. Vanhalan puhetta selittää se, että hänen puheensa vaihtelee yleiskielen ja muutaman hänen matkimansa murteen välillä. Joissain Vanhalan repliikeissä ei siis ole lainkaan puhekielen äännepiirteitä, mutta Hietasen ja Rokan kohdalla niitä esiintyy lähes jokaisessa repliikissä useita. Selvyyden vuoksi olen merkinnyt esimerkkeihin puhujat, koska johtolauseita ei aina ole.

- (16) Rokka: No tuurii onkii näät kahelaist. Ensittäi on hyvä tuur ja sit huono. Lehon pojäl olkii jälkimäist. Mut ai hitto ku tuo tankki ajaskii vähä lähemmäks. Siin on miinon näät. (Linna 2010: 202.)

Tässä repliikissä on käytetty monia puhekielen äännepiirteitä. Loppuheittoa ilmenee esimerkiksi sanoissa *kahelaist* (*kahdenlaista*), *tuur* (*tuuri*) ja *pojäl* (*pojalla*).

Loppuheittoa ei Rokan puheessa kuitenkaan merkitä heittomerkeillä. Myös sanojen keskeltä on pudonnut pois äänneitä, kuten sanoissa *kahelaist* (*kahdenlaista*), *Lehon* (*Lehdon*) ja *ajaskii* (*ajaisikin*). Tässä esimerkissä suurimmassa osassa sanoja on

yleiskielestä poikkeavia piirteitä, jotka erottavat Rokan puheen vahvasti muista. Myös muissa hänen repliikeissään ilmenee näitä piirteitä yhtä paljon.

- (17) Hietanen: Mää tiärä. Niit on semmotli vatast puhuji. Opetellan poja! Ain ko mennä herrotte ohi, ni ain kuulu vatast: Leippä! (Linna 2010: 114.)

Tässä repliikissä ilmenee yhtä paljon, jollei enemmänkin, puhekielen äännepiirteitä kuin Rokan esimerkissä. Loppuheittoja on esimerkiksi sanoissa *niit* (*niitä*), *puhuji* (*puhujia*), *poja* (*pojat*) ja *ain* (*aina*). Näitäkään ei ole merkitty heittomerkeillä. Äänteitä on jätetty pois sanojen keskeltä esimerkiksi sanoissa *vatast* (*vatsasta*) ja *opetellan* (*opetellaan*). Hietasen puheessa on myös nähtävissä monia äänteiden vaihdoksia, esimerkiksi sanoissa *tiärä* (*tiedän*), jossa vaihtuu sekä konsonantti että vokaali, ja *herrotte* (*herrojen*), jossa vaihtuu konsonantti. Tässä esimerkissä on ainoastaan muutama sana, joissa ei ilmene mitään yleiskielestä poikkeavia äännepiirteitä.

- (18) Vanhala: Ei olis paljon tarvinnu. Kyllä se siinä ja siinä oli. Kattokaas pojaat! (Linna 2010: 454.)

Tässä esimerkissä on käytetty hänen puheeseensa tyypillinen määrä äännepiirteitä ilmaisemaan puhekielisyyttä. Loppuheittoa on sanoissa *olis* (*olisi*) ja *tarvinnu* (*tarvinnut*). Sanassa *kattokaas* (*katsokaa*) taas tapahtuu äänteen vaihdos sekä äänteen lisäys. Äänne on lisätty myös sanaan *pojaat* (*pojat*). Vanhalan kohdalla näitä piirteitä ei ilmene läheskään jokaisessa sanassa ja tässä esimerkissä näitä piirteitä on jopa keskivertoa enemmän. Vanhalan puheelle tyypillistä on kuitenkin sen katkonaisuus.

- (19) Vanhala: Kala...khihi...kala... Hietanen on ahaven...khihihi... (Linna 2010: 33)

Tässä esimerkissä on käytetty typografisia keinoja tuomaan esiin Vanhalan puheessa esiintyviä taukoja. Tiittulan ja Nuolijärven mukaan typografisilla keinoilla voi kuvata myös naurua (2013: 45), mikä on tässäkin kolmen pisteen tarkoitus. Hihitys on Vanhalalle tyypillistä ja se katkaisee hänen fraasejaan.

Rakennepiirteet

Rakennepiirteet ovat myös hyvin yleinen keino idiolektien luomisessa *Tuntemattomassa sotilaassa*. Rokan, Vanhalan ja Hietasen puheessa käytetään puhekielen rakennepiirteitä, kun taas Lammion puheessa piirteet ovat hyvin muodollista kieltä. Kuten Tiittula ja Nuolijärvin toteavat (2013: 52), ovat tässäkin

tapauksessa yleisimpiä keinoja persoonapronominien ja verbien inkongruenssin käyttö sekä possessiivisuffiksien puute.

Persoonapronomit vaihtelevat suomen murteissa ja tätä vaihtelua on myös Linna hyödyntänyt erotellessaan hahmojensa idiolekteja. Sana *minä* on Rokan puheessa muodossa *mie*, Hietasen puheessa muodossa *mää* ja Lammion sekä Vanhalan puheessa muodossa *minä*. Siinä missä Lammion kieli on yhdenmukaisen muodollista kaikkialla, näkyy tässä Vanhalan idiolektin moninaisuus. Vanhala käyttää muodollisia pronomineja silloinkin, kun hän puhuu osin murteellisesti.

(20) Sinä jouvuit syöksykierteeseen, khihihi... (Linna 2010: 309)

Tässä esimerkissä on käytetty murteellista verbiä *jouvuit*. Tämä muoto onkin luultavasti tullut Vanhalan repliikkiin Rokan vaikutuksesta, sillä Rokka käyttää samaa sanaa myöhemmin samalla sivulla. Kuitenkin esimerkissä on myös yleiskielinen pronomini *sinä*, joka esiintyy Vanhalan puheessa muutenkin. Tämä luo kontrastia hänen idiolektiinsa, sillä pronominit säilyvät yleiskielisinä muiden sanojen murteellisesta vaihtelusta huolimatta.

Lammion idiolektissa taas yhtenä keinona toimii teitittely siitä huolimatta, että Lammio on luutnantti ja muita ylempiarvoinen. Hän kuitenkin teitittelee myös sotilaitaan. Muut kolme henkilöhahmoa taas eivät teitittele lainkaan. Toinen ero muodollisuudessa hahmojen välillä näkyy *me*-passiivin käytössä: Lammio on hahmoista ainoa, joka ei sitä käytä. Lisäksi Lammiota lukuun ottamatta esiintyy inkongruenssia myös monikon kolmannessa persoonassa, kuten Vanhalan repliikissä: *herrat luulee*.

Inkongruenssi näkyy myös omistusliitteissä. Omistusliitteiden käyttö ja käyttämättä jättäminen vaihtelee hahmoittain.

(21) [Hietanen:] Mun miälestän ne ova ihan turhi. Kuka tarvitte niit! Ei kukka. (Linna 2010: 32)

(22) [Rokka:] Ai perkele... Miun lapa hitto! Katsokaa työ pojat mite ver vuotaa... (Linna 2010: 454)

Esimerkissä 21 on omistusliite ilmaisussa *mun miälestän*, kun taas esimerkissä 22 ei ole omistusliitettä ilmaisussa *miun lapa*. Tämä onkin erottava piirre Rokan ja Hietasen idiolekteissa, sillä Hietasella lähes aina on omistusliite, ja Rokalla lähes

koskaan ei ole. Lammio käyttää aina omistusliitettä, samoin Vanhala, jonka repliikeissä tosin on vain muutama omistusliitettä vaativa fraasi.

Sanasto

Sanastolliset keinot jäävät kahta aiempaa ryhmää harvinaisemmiksi, eikä niitä esiinny millään hahmolla jokaisessa repliikissä. Lähdetekstissä on jonkin verran puhekielistä sanastoa mutta suoraan mihinkään murteeseen kuuluvaa ei juurikaan. Erityisesti Rokalla ja Hietasella on kuitenkin oma sanastonsa, joka heidän idiolekteissaan toistuu. Osa tästä sanastosta on heidän omien murteidensa piirteitä ja osa taas yleistä puhekieltä.

Rokka käyttää miehestä ja naisesta nimityksiä *ukko* ja *eukko*, kun taas Hietanen käyttää nimitystä *äijä* puhuessaan miehestä. Molemmat käyttävät näitä sanoja täysin neutraalissa yhteydessä. Lisäksi Rokan puheessa esiintyy jonkin verran karjalaiseen murteeseen kuuluvia sanoja, kuten *haastaa* (*puhua*), *lasettaa* (*tulittaa*), *vällee* (*nopeasti*) ja *sut sut* (*juuri ja juuri*). Sanastolliset keinot eivät kuitenkaan Rokankaan puheessa ole yhtä yleisiä kuin äännepiirteet ja rakennepiirteet.

Vanhalalla, Rokalla ja Hietasella esiintyy puheessa myös paljon sotaan liittyvää puhekielistä sanastoa. Ainoat yhteiset termit, joita sekä Hietanen että Rokka käyttävät ovat *kookoo* konekivääristä ja *rautasade* (murteidensa mukaisesti Hietasella *rautta satama* ja Rokalla *rautasattees*) eli luotisade. Hietasella on enemmän muutakin sotasanaa: *masi* (*sotilas*), *kuti* (*luoti*), *kuula* (*luoti*), *mersu* (*Messerschmitt*) ja *kapu* (*kapteeni*). Vanhala taas lyhentää juoksuhaudan *haudaksi* ja puhuu sotilaiden sijaan *korpisotureista*. Hänkin käyttää aselyhennettä *peekoo* (*pienoiskivääri*). Rokalla ainoa toistuva sana on *vänskä*, lyhennetty vänrikistä. Tämän lisäksi Rokka puhuu *natsoista* (*arvomerkkikulma*) ja *nauhoista* (*arvomerkki*).

Hietanen on analysoimistani hahmoista se, jonka idiolektin sanastossa on selkeimmin huomattavissa maantieteellinen sijainti. Ruotsalaiset lainasanat ovat nimittäin kohtalaisen yleisiä Hietasen puheessa.

- (23) Jaa...a. Älä muut san. Kyl siin vaan riittä funteramist, et kuin täs ollenka ruppe käymä. (Linna 2010: 313)

Tässä esimerkissä on käytetty ruotsalaista lainasanaa *funteramist* eli *miettimistä*. Muita Hietasen puheessa esiintyviä lainasanoja ovat esimerkiksi *flikat* (*tytöt*), *reera* (*valmis*) ja *preiviaine* (*kirjoitusväline*). Lisäksi Hietasen puheessa on muita lounaismurteiden sanoja, kuten *klavul* (*halko*) ja *nuukaste* (*tarkkaan*).

Hahmojen kiroilu on keskenään erilaista ja hahmot käyttävät eri sanoja. Rokan yleisin kirosana on *hitto*, mutta sen lisäksi hän käyttää muutaman kerran *perkelettä* ja kerran *helvettiä*. Hietanen sen sijaan kiroaa enimmäkseen *jumalaut*, mutta myös *perkele*, *helveti* ja *saatani*. Vanhala taas kiroilee kolmikosta vähiten, ja käyttää ainoastaan sanaa *jumalauta*. Esimiesasemassa oleva Lammio sen sijaan ei kiroile lainkaan.

5.2 Puheen keinot kohdetekstissä

Tässä osiossa analysoin kohdetekstin repliikkejä henkilöhahmo kerrallaan aloittaen Rokasta, sillä tämän idiolektissa on käytetty eniten puhekielen piirteitä. Seuraavaksi käsittelen Hietasta, sitten Lammiota ja viimeiseksi Vanhalaa. Olen jokaisen osion jakanut kielen eri tasojen mukaan, vaikka eri henkilöhahmojen välillä onkin vaihtelua siinä, kuinka paljon mitäkin tasoa on hyödynnetty. Tässä luvussa käsittelen jokaista henkilöhahmoa itsenäisesti ja luvussa 6 kokoaan pohdintaa, jossa vertailen käännösratkaisuja toisiinsa.

5.2.1 Rokka

Rokan puhe erottuu kohdetekstissä muista romaanin hahmoista sillä, että Rokan kohdalla kääntäjä on käyttänyt paljon eri keinoja puhekielisyyden esiintuomiseen. Eniten Rokan puhekielisyyys ilmenee äännepiirteiden ja rakennepiirteiden kautta, mutta myös sanastollisia piirteitä esiintyy.

Äännepiirteet

Rokan puheessa yleisimpiä tapoja tuoda esiin puhekielisyyttä ovat loppuheitot ja yhteen sulautuneet sanat. Rokan puheessa kaikki verbien kestopuotojen viimeiset *g*-kirjaimet on jätetty pois. Sama pätee myös suureen osaan *g*-loppuisista substantiiveista. Loppuheittoa on käytetty myös joissain yleisesti heittyneissä muodoissa, kuten *ol'* (*old*) ja *lil'* (*little*). Heittoja ei ole ainoastaan sanojen lopussa

vaan myös alussa. *H*-alkuiset ja *th*-alkuiset sanat ovat usein heittyneitä. Tällaisia ovat esimerkiksi *'im* (*him*), *'em* (*them*) ja *'nen* (*when*). Heittoja esiintyy myös sanoissa *'til* (*until*) ja *'bout* (*about*). Näihin sanoihin pätee Hodsonin oletus siitä, että poikkeavia piirteitä ilmaistaan kielen yleisissä sanoissa (2014: 101).

Yhteen sulautuneita sanoja on myös runsaasti. Usein prepositio *to* on yhdistynyt sitä edeltävään sanaan. Tällaisia ovat esimerkiksi *tryin 'na* (*trying to*), *learned 'da* (*learned to*), *had 'da* (*had to*) ja *lot 'ta* (*lot to*). Prepositio *to* on näissä sanoissa sulautunut edeltävään sanaan niin, että sen viimeinen äänne on kaksinkertaistunut. Sama tapahtuu usein myös artikkelien kanssa: *on 'na* (*on the*), *across 'sa* (*across the*), *in 'na* (*in the*). Lukijan täytyy kontekstin avulla päätellä, onko kyse prepositiosta vai artikkelista.

- (24) Here I am tryin'na do everythin' I can to make this war go best it can do, and they start pickin' fights with me! Like right now, all I want is for everythin'na go smooth so we can retreat right when we gotta. And he's yellin' at me 'bout takin'na bridge! Well goollord! How we gonna do that when'na enemy's already over there? You'd think they wanted'da lose everythin'! (Linna 2015: 442-443).

Tässä esimerkissä esiintyy useita muotoja. Prepositio esiintyy muodoissa: *tryin 'na* (*trying to*), *everythin 'na* (*everything to*) ja *wanted 'da* (*wanted to*). Artikkelit taas esiintyy muodoissa *takin 'na* (*taking the*) ja *when 'na* (*when the*).

Rokan puheessa esiintyy myös Blaken mainitsemia vokaalimuutoksia (1981: 185). Näitä ei ole kovin monessa sanassa, mutta nämä sanat toistuvat Rokan puheessa sitäkin useammin. Sanoissa *git* (*get*) ja *fella* (*fellow*) tapahtuu vokaalimuutos. Vaikka sana *fellow* loppuu kirjoitettuna konsonanttiin, päättyy se ääntäessä vokaalidiftongiin. *Fella* on myös Rokan puheen tunnuspiirre ja se toistuu aineistossani 31 kertaa eli noin joka kolmannessa repliikissä. Vokaalimuutosta esiintyy myös hieman harvemmin ilmenevissä sanoissa *gaddamn* (*god damn*) ja *missus* (*Mrs.* – äännetään [misɪz]).

Kaikki äännepiirteet eivät sovi aiempiin kategorioihin. Sanassa *sumpin'* (*something*) tapahtuu konsonanttivaihdos. Myös sana *oughdda* (*ought to*) on poikkeuksellisesti kirjoitettu. Tätä sanaa on käytetty käännöksessä eri kirjoitusasuissa muiden hahmojen kohdalla ja näillä eriävillä kirjoitusasuilla on saatu eroja hahmojen puheeseen.

Rokan puheessa esiintyy myös näköismurretta sanassa *lissen* (*listen*). Tämäkin sana on Rokan puheen tunnuspiirre ja se esiintyi aineistossani 21 kertaa. Myös sanat *c'mon* ja *gimme* ovat näköismurretta. Hodsonin mukaan näköismurretta käytetään usein silloin, kun halutaan kuvata henkilöahhmon sivistymättömyyttä (2014: 95). Tämä on mahdollinen syy myös Rokan kohdalla, sillä Rokka on kouluttautumaton ja myös eräänlainen kapinallinen, joka ei välitä korkeampi-arvoisuudesta.

Rakennepiirteet

Rokan idiolektissa eniten hyödynnetty kielen taso on rakennepiirteet. Näitä piirteitä esiintyy useita erilaisia ja lähes jokaisessa repliikissä. Useimmin käytettyjä keinoja ovat sanan *ain't* käyttäminen, inkongruenssi sekä ellipsit.

Rokan idiolektissa on useita verbeihin liittyviä keinoja. Yksi näistä keinoista on predikaatin ja subjektin inkongruenssi, jota esiintyy eri muodoissa Rokan repliikeissä.

(25) Looks like **you was** cursin' those fellas over nothin'! (Linna 2015: 226).

(26) A fella hears all kindsa things in this world, but **that don't** mean he's gotta believe everything he hears! (Linna 2015: 199).

Näissä esimerkeissä inkongruenssi näkyy eri tavoin: esimerkissä 25 on yksikön toisen persoonan subjekti mutta yksikön kolmannen persoonan predikaatti ja esimerkissä 26 on yksikön kolmannen persoonan subjekti, mutta predikaatista on pudotettu lopun tunnuksellinen -s pois, kuten Gramley ja Pätzold (2004: 230) toteavat.

Toinen verbeihin liittyvä keino on sanan *ain't* käyttö. Rokan idiolektissa *ain't* korvaa verbejä *have* ja *be*, ja sitä voi käyttää minkä tahansa persoonamuodon kanssa.

(27) Why **ain't you** over at the command post? (Linna 2015: 288).

(28) **I ain't** seen'na littlest fella but that one time on leave. (Linna 2015: 448).

Näissä esimerkeissä *ain't* korvaa eri sanoja. Esimerkissä 27 *ain't* korvaa sanaa *aren't*, yleiskielinen ilmiäsu olisi *Why aren't you*. Sen sijaan esimerkissä 28 *ain't* korvaa sanaa *have*; *I haven't seen*. Kuten näistä esimerkeistä voi nähdä, *ain't* ei vaadi mitään tiettyä persoonamuotoa, sillä sitä käytetään usein häivyttämään persoonaa (Trudgill ja Chambers 1991: 51). *Ain't* liittyy usein myös kaksoisnegaatioon.

(29) How could I be scared a sumpin' I **ain't never** seen?? (Linna 2015: 290).

Kuten esimerkeistä 27, 28 ja 29 voi huomata, Rokan puheessa *ain't* esiintyy sekä kaksoisnegaation kanssa että ilman. Tämä kaksoisnegaation esiintyminen on kuitenkin yksi Rokan muista erottava piirre, sillä sitä ei esiinny muilla analysoimillani henkilöhahmoilla.

Harvinaisempia verbiin liittyviä puhekielisyyden piirteitä, joita Rokan idiolektissa esiintyy, on perfektiivinen *done*.

(30) I **done** told you not to take it off your back.. (Linna 2015: 379).

Edeltävässä esimerkissä (ks. myös esimerkki 6) sanan *done* voi poistaa ilman, että merkitys muuttuu, mutta se luo komentavamman sävyn Rokalle. Lisäksi Rokan puheessa käytetään toisinaan myös muotoa *done* muodon *did* sijasta.

Rokan idiolektissa sanojen rooli myös ajoittain muuttuu ja ne esiintyvät erilaisessa muodossa kuin yleiskielessä.

(31) You sure don't do much drinkin' with **them** other officers. (Linna 2015: 288)

(32) We'd send such a hail a bullets in each direction **as** would settle that alarm right then and there, don't you worry. (Linna 2015: 301).

Esimerkissä 31 (ks. myös esimerkki 7) käytetään demonstratiivipronominina sanaa *them*, joka korvaa sanaa *those*, ja luo puhekielisemmän kuvan. Esimerkissä 32 taas relatiivipronomini *that* on korvattu sanalla *as*. Tämä vaihdos ei kuitenkaan muuta virkkeen merkitystä.

Kolmas hyvin yleinen piirre Rokan idiolektissa on ellipsit. Näitä on jokaisessa sanaluokassa ja jokaisessa lauseenjäsenessä. Rokan idiolektissa näkyy, miten lähestulkoon mitä tahansa sanoja voi ottaa pois puhekielenomaisuuden luomiseksi. Pronominien ja apuverbien poistot ovat Rokalla yleisimpiä.

(33) Honkajoki's a good fella. Just talks like a crazy man. (Linna 2015: 445).

(34) Somebody take a crack at you? (Linna 2015: 300).

Esimerkissä 33 toisen lauseen alusta on jäänyt pois sana *he*, lause kuvailee ensimmäisen lauseen Honkajokea. Esimerkissä 34 taas alusta on pudonnut sana *did*. Puhekielessä apuverbi saatetaankin jättää pois interrogatiivisessa virkkeessä, kuten

tässä tapauksessa (Blake 1981: 92). Ellipsien vastakohtana osaan virkkeistä on myös lisätty lauseenjäseniä.

(35) Lissen, Vanhala, **don't you giggle** too much now. (Linna 2015: 200).

Tässä esimerkissä imperatiivirakenteeseen on lisätty persoonapronomini. Tätä keinoa käytetään Rokan idiolektissa useasti.

Sanasto

Rokan repliikeistä löytyy paljon puhekielen sanastoa, erityisesti kiroilua ja idiomeja. Rokan hahmo käyttää paljon kirosanoja niin lähde- kuin kohdetekstissäänkin. Varpion mukaan lähdetekstiä on kuitenkin kritisoitu siitä, että kiroilu on siloteltua eikä todenmukaista, sillä se ei sisällä seksuaalirivoja kirosanoja (1979: 63–64). Kirosanat ovat molemmilla kielillä pääosin raamatullisia ja kiroilu on lähdetekstin tavoin jätetty käännöksessäkin verrattain pehmeäksi. Yleisimmät Rokan puheessa esiintyvät kirosanat ovatkin *hell*, *goddamn shit*, *darn*, *shucks*, *gaddamn* ja *damn*. Lähdetekstissä Rokka käyttää pääosin lievää kirosanaa *hitto*, joka on käännöksessä kuitenkin korvattu useilla eri kirosanoilla repliikistä riippuen.

(36) Älä hitto, mis silviisii on? (Linna 2010: 218).

No way. Damn! Where's this at? (Linna 2015: 214).

Esimerkissä 36 *hitto* on käännetty sanalla *damn*, joka on myös lievempi ilmaus kuin esimerkiksi *shit* tai *hell*. Kohdetekstissä onkin selvästi laajempi kirosanojen kirjo kuin lähdetekstissä. Tässä tulee hyvin ilmi myös Sinnerin toteamus siitä, että kirosanat ovat englannissa muita kieliä yleisempiä (2012: 126). Kirosanojen suhteen on havaittavissa myös Rokan kielen monimuotoisuus, sillä ilmaisu *god damn* esiintyy Rokan repliikeissä kahdessa eri kirjoitusasussa *goddamn* sekä *gaddamn*.

Idiomeja esiintyy myös runsaasti ja olenkin jättänyt kokonaan analyysini ulkopuolelle sellaiset idiomit, jotka vastaavat suoraan suomenkielistä ilmaisua. Niiden lisäksi kuitenkin Rokan puheeseen on käännöksessä luotu useita idiomeja, joiden kaltaisia ei lähdetekstissä esiinny. Tällaisia ovat esimerkiksi *this*, *that and the other*, *he gits all sore 'bout*, *take a crack at you* sekä *kingdom come*.

- (37) Älä kuule huuva niin kovast, hyö kuuloot ja lähtööt karkuu ko saavat tietää jot sie oot tult. (Linna 2010: 389).

Lissen boy, don't yell so loud, they'll hear you, and they'll all start runnin' for the hills once they realize you're here. (Linna 2015: 384).

Tässä esimerkissä lähdetekstin ilmaus *lähteä karkuun* on käännetty idiomilla *start runnin' for the hills*. Idiomien lisäksi Rokan repliikeissä on myös paljon puhekielistä sanastoa. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *swell*, *butt-fuzz*, *fella*, *bubba*, *pups*, *youngster*, *folk* ja *belly*. Näistä erityisesti *swell* ja *fella* esiintyvät Rokan repliikeissä useasti.

Partikkelit ja interjektiot ovat myös tärkeä osa Rokan idiolektia. Ne ovat hyvin yleisiä englannin kielessä ja erityisesti puheessa niitä käytetään paljon. *Well*, *now* ja *lissen* esiintyvät Rokan puheessa usein ja erityisesti *lissen* muodostuu romaanissa Rokan idiolektin tunnuspiirteeksi. Näiden lisäksi useat Rokan repliikeistä alkavat interjektiolla, kuten *see*, *hey*, *oh*, *aw*, *yup*, *naw* ja *yeah*.

Yhteenveto

Rokan idiolekti nousee kohdetekstissä esiin selvästi puhekielisimpänä. Yamaguchi on itsekin todennut, että on kiinnittänyt erityisen paljon huomiota Rokan idiolektiin (Yamaguchi 2015: 471–472). Rokan puheessa on paljon keinoja kaikilta kielen tasoilta, ja ne myös esiintyvät runsaissa määrin Rokan repliikeissä.

Kaikkia piirteitä ei kuitenkaan voi yksiselitteisesti luokitella vain yhteen kategoriaan. Esimerkiksi fraasi *sorts a luck* voisi olla joko äännetason keino, jossa sanan *of* kirjoitusasu on muutettu tai se voisi kielioppitason keino, jossa prepositio on vaihdettu artikkeliin.

Toinen kiinnostava piirre Rokan idiolektissa on se, että joissain sanoissa on käytetty useita kielen eri tasoja. Usein sanastollisia keinoja ja äännepiirteellisiä keinoja on yhdistetty. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *fella*, joka on jo sanana puhekielinen ja lisäksi se on kirjoitettu poikkeavassa kirjoitusasussa sekä kirosana *gaddamn*, joka on myös poikkeuksellisessa kirjoitusasussa. Lisäksi rakennepiirteellisissä keinoissa esiintyy myös äännepiirteellisiä keinoja, kuten fraasissa *you was cursin'*, jossa on sekä inkongruenssia että heittymä.

Rokan idiolektille erityistä on se, että idiolektissa ilmenee puhekielen piirteitä kaikilta kielen tasoilta, vaikka tämä on Tiittulan ja Nuolijärven (2013: 577) mielestä käännöksissä harvinaisempaa. Rokalle tyypillistä on, että kaikkien tasojen piirteitä ilmenee samassa repliikissä ja monesti jopa yhdessä sanassa saattaa olla käytössä useita eri keinoja ilmaista puhekielisyyttä.

- (38) Well, what the *hell* do those *fellas* matter to me now anyway? Karelia's gone. War's lost. There ain't **nothin'** left for me to lose. I'm just **here'da** *make 'em* pay for **takin'** Kannas now. Nabbed a major day before yesterday. Served 'im right, **comin'** over here with a patrol! *Fellas* from the First Company took the shoulder tabs. Missed a chance, Rahikainen. (Linna 2015: 443).

Tässä esimerkissä on lihavoituna äännepiirteet, alleviivattuna rakennepiirteet sekä kursivoituna sanastolliset piirteet. Äännepiirteellisiä keinoja ovat yhteensulautumat, heittymät sekä äännemuutokset. Rakennepiirteellisiä keinoja taas ovat *ain't*-rakenne, jossa on myös kaksoisnegaatio sekä ellipsit. Sanastollisia keinoja taas ovat kiro sanat, puhekieliset sanat sekä idiomit. Kuten tämä esimerkki osoittaa, yhdessä Rokan repliikissä ilmenee eri tasojen keinoja, jotka menevät useassa kohdassa myös limittäin.

Yamaguchi on käännöksessään ottanut huomioon myös murrealueet, eikä hän ole luonut jokaiselle täysin yksilöllistä idiolektia maantieteellisistä seikoista välittämättä. Tämä näkyy erityisesti siinä, että Rokka ja Sudentassu käyttävät käännöksessä samankaltaista kieltä, koska he ovat molemmat samalta murrealueelta.

- (39) Stickler for the rules, that fella. If there's any more like him I'm not sure we're gonna git on so well round here, Antti. (Linna 2015: 154)

Sudentassun idiolekti ei näy kohdetekstissä yhtä vahvasti kuin Rokan, mutta se sisältää samoja piirteitä. Tässä esimerkissä on Rokalle tyypillisiä äännepiirteitä, kuten *gonna* ja *git*. Lisäksi esimerkissä on Rokan usein käyttämä sana *fella*. Muuten Sudentassun idiolekti on selvästi Rokan idiolektia yleiskielisempää.

5.2.2 Hietanen

Hietasen puheessa on myös käytetty runsaasti puhekieltä esiin tuovia keinoja kaikista luokista. Tosin Hietasen kieli ei erotu yhtä selkeästi standardienglannista kuin Rokan puhe, vaikka lähdetekstissä Hietasen murre onkin hyvin vahvaa.

Äännepiirteet

Yleisimpiä Hietasen repliikeissä ilmeneviä puhekielen äännepiirteitä ovat yhteensulautumat sekä alku- ja loppuheitot. Loppuheittoa on erityisesti verbeissä, joista on jätetty viimeinen g-kirjain pois: *tellin' (telling)*, *rootin' (rooting)*, *stompin' (stomping)*. Alkuheittoa taas esiintyy kielen yleisissä sanoissa, samaan tapaan kuin Rokan ja Vanhalankin puheessa. Alkuheittoa esiintyy esimerkiksi sanoissa *'em (them)*, *'cause (because)* ja *'cept (except)*.

- (40) Come on, you can spare a couple of herring. I'll pay you back swell for 'em sometime, somehow or other. You oughtta at least help out an old friend. (Linna 2015: 304-305).

Tässä esimerkissä on alkuheitto sanassa *'em*. Lisäksi repliikissä on yhteen sulautunut *oughtta*. Muita Hietasen puheessa esiintyviä yhteensulautumia ovat esimerkiksi *wouldja (would you)*, *gimme (give me)* ja *c'mon (come on)*. Hietanen puhuu paljon ja Hodsonin mukaan yhteen sulautuneilla sanoilla kuvataankin nopeaa puhetta (2014: 99).

Myös muita äännemuutoksia esiintyy Hietasen repliikeissä ja vaikka nämä äännemuutokset eivät ole yhtä johdonmukaisia kuin edellä mainitut, nämä kyseiset sanat toistuvat useasti. Yksi Hietasen idiolektin tyypillinen piirre sanan *pretty* muuttaminen muotoon *pre-tty*, joka esiintyy usein fraasissa *pre-tty strange*.

- (41) Kyl mää seeverra sentä ymmärä ete mää tommotti usko. Hiiltä! Sää puhu ihan pehmossi. Mää ihmettelen tätä kauhiast. (Linna 2010: 32).

Yeah, I get that, but I don't believe it. Carbon! You gone soft or something? That sounds pre-tty strange if you ask me. (Linna 2015: 28)

Tässä esimerkissä *pre-tty strange* vastaa lähdetekstin kohtaa *mää ihmettelen*. Tämä ilmaus on käännetty läpi romaanin käyttäen sanaa *pre-tty*.

Sana *pre-tty* esiintyy kohdetekstissä kuitenkin myös sellaisissa kohdissa, joissa vastaavaa ilmaisua ei lähdetekstissä ole. Tällöin tätä tunnuspiirrettä käytetään erottamaan Hietanen puhujaksi. Vastaavia ilmaisuja ovat esimerkiksi *oughtta*, joka erottaa Hietasen esimerkiksi Rokasta, jolla fraasi on muodossa *oughdda*.

Rakennepiirteet

Hietasen idiolektissa on hyödynnetty myös rakennepiirteitä, vaikka ei yhtä laajasti kuin äännepiirteitä. Hietasen ja Rokan idiolekteissa on yhteneväisyyksiä myös rakennepiirteiden osalta. Hietasenkin puheessa esiintyy sanaa *ain 't*, joskaan ei yhtä usein kuin Rokalla ja *ain 't* esiintyy ainoastaan korvaamassa *be*-verbiä.

(42) Looks like that girl **ain't** gonna be the mother of your children! (Linna 2015: 23)

Tässä esimerkissä sana *ain 't* korvaa sanaa *isn 't*. Erona Rokan idiolektiin on myös se, että Hietanen ei käytä *ain 't*-rakennetta kaksoisnegaation kanssa vaan ainoastaan toisen verbin korvikkeena. Kaksoisnegaatiota ei muutenkaan esiinny Hietasen puheessa, vaikka se Blaken (1981: 15) mukaan onkin hyvin yleinen puhekielen ilmentämisen keino kirjallisuudessa.

Hietasen puheessa näkyy myös ellipsiä. Ellipsit ovatkin hyvin yleinen keino puhekielisyyden luomisessa, minkä huomaa myös siitä, että niitä on sekä Rokan että Hietasen puheessa runsaasti. Esimerkiksi apuverbit on välillä jätetty pois.

(43) You gone soft or something? (Linna 2015: 28)

(44) How you figure you'll do that? (Linna 2015: 289)

Esimerkissä 43 on jätetty pois *have*-verbi virkkeen alusta ja esimerkissä 44 on jätetty *do*-verbi pois (*how do you figure*).

(45) Seems pre-tty pointless liberating them or taking them prisoner, if you ask me.
(Linna 2015: 226)

Esimerkissä 45 taas virkkeen alusta on jätetty pois pronomini *it*. Pronominien poisjättäminen on myös yleistä Hietasen idiolektissa ja tämä kyseinen fraasi *seems pre-tty [something]* on usein ilman pronominia. Ellipsin vastakohtana virkkeeseen voi myös lisätä lauseenjäsenen.

(46) Don't you give up hope, now! (Linna 2015: 15)

Esimerkissä 46 on lisätty sana *you* imperatiivilauseeseen. Tällä korostetaan käskyn kohdetta ja tässä esimerkissä Hietanen haluaa, että rohkaisun sanat kohdistuvat Mäkilälle, jonka kanssa Hietanen kohtauksessa keskustelee.

Hietasen idiolektissa rakennepiirteet eivät ole yhtä paljon käytettyjä kuin Rokan idiolektissa. Hietasella ei esimerkiksi esiinny lainkaan inkongruenssia, joka Rokalla on melko yleinen piirre. Hietaselta ei myöskään löydy lauseenjäseniä toisten lauseenjäsenten roolissa, perfektiivistä *done*-verbiä tai *done*-verbin vaihtumista *did*-muotoon.

Sanasto

Hietasen puheessa esiintyy hyvin paljon puhekielistä sanastoa ja se on selvästi näistä kategorioista eniten hyödynnetty idiolektin luomisessa. Puhekielisiä ilmaisuja ovat esimerkiksi *whoppers*, *ratty tatty rags*, *my old man*, *junk*, *yapping*, *geezer*, *stumped*, *batty* ja *gee*. Idiomeja esiintyy myös runsaasti. Näitä ovat esimerkiksi *took the words right outta my mouth*; *taking us for a pre-tty wild ride*; *I'll be damned*, *put me on the outs*.

- (47) Kuulkka, poja! Mää ole vissi ahvena ku mul on köyry harttia. Tulkka onkel poja... (Linna 2010: 33)

Listen, guys! I guess I'm a perch, 'cause I've got stooped shoulders. Come chew on this, guys ... (Linna 2015: 28)

Tässä esimerkissä on käytetty idiomia *come chew on this*. Lähdetekstin merkitys on tässä täysin muutettu, sillä lähdetekstissä Hietanen vertaa itseään kalaan ja käskee muiden tulla ongelle. Kohdetekstissä sen sijaan Hietanen pyytää muita vain pohtimaan asiaa ja huumoria on tässä luotu käyttämällä idiomaattista ilmausta.

Hietasella on myös yksilöllinen tapa käyttää kiro sanoja kohdetekstissä, ja ne ovatkin usein Jumalaan tai Jeesukseen viittaavia ilmaisuja, kuten *holy bejesus*, *Jesus*, *Jesus Christ* sekä *Good God*. Myös sana *hell* esiintyy useissa eri ilmaisuissa, tosin harvoin yksittäisenä kiroamisena.

- (48) Yeah, I know old people say frogs keep the well-water clean, but I don't buy that at all. That's just batty. Who the hell wants to drink frog eggs? (Linna 2015: 30)

Tässä esimerkissä *hell* on osa fraasia *who the hell*. Muita *hell*-sanan sisältäviä ovat *to hell with all of it*, *depths of hell* ja *give [somebody] hell*. Tämä esimerkki alkaa myös interjektioilla, joita esiintyy Hietasen puheessa paljon. Tyypillisiä interjektioita ovat *see*, *now*, *oh*, *so*, *well*, *yeah*, *look* ja *uh*. Ajoittain interjektioita on jopa kaksi peräkkäin, kuten ilmaisuissa *but hey* ja *say now*.

Yhteenveto

Hietasen puhe ei ole kohdetekstissä yhtä puhekielistä kuin Rokalla, vaikka molemmilla on lähdetekstissä hyvin vahva murre. Hietasen idiolektissa on myös hyödynnetty kaikkia kielen tasoja, mutta toisin kuin Rokalla, jolla sanastolliset piirteet ovat vähiten hyödynnetty taso, Hietasella ne ovat eniten hyödynnetty taso. Toisaalta vaikka puhekielen äännepiirteitä ei esiinnykään niin monessa eri sanassa kuin sanastollisia keinoja, nämä sanat kuitenkin toistuvat useammin kuin puhekieliset sanat, joista moni esiintyy tekstissä vain kerran.

Tunnuspiirteet ovat Yamaguchin käännöksessä tärkeä keino erottaa henkilöhahmojen idiolekteja toisistaan. Myös Hietasella on idiolektissaan paljon toistuvat ilmaukset, jotka ovat *pre-tty strange* sekä *I'll be damned*.

(49) Mää hämmästy. Nuari meeki olin kun aljetti mut ei senttä lapsi. (Linna 2010: 389)

Well, I'll be damned. We were pre-tty young when we started but we weren't children. (Linna 2015: 384)

I'll be damned on usein käännöksenä silloin, kun lähdetekstissä kuvataan hämmästyä tai yllättyneisyyttä. *Pre-tty* taas toimii intensiteettiadverbina. Nämä kuitenkin toistuvat ajoittain myös sellaisissa kohdissa, joissa ei esiinny vastaavaa ilmaisua lähdetekstissä.

(50) Mää luulen kans poja, et äijä pitä meit pilkkanas... (Linna 2010: 230).

I thought the old geezer was taking us for pre-tty wild ride ... (Linna 2015: 226).

(51) Kyl mää ole sitä miält, et me em tommosil kansalaisil tee yhtikä mittä. En mää ymmärä, kannattaks se tommotti vanhoi äiji vapautta sen paremin ko vankitakka. (Linna 2010: 230)

Personally I don't see what business we have with these kinds of folks. Seems pre-tty pointless liberating them or taking them prisoner, if you ask me. (Linna 2015: 226)

Esimerkit 50 ja 51 on otettu kohdasta, jossa niiden puhujaa ei ilmennetä johtolauseella. Kyseinen kohta on hieman epäselvä, sillä puhuja ei tule kunnolla ilmi, mutta lähdetekstissä käytetty murre ei sovi muille paikalla oleville henkilöhahmoille. Kääntäjä tuntuu kuitenkin myös tulkinneen näiden repliikkien kuuluvan Hietaselle, sillä käännökseen on molempiin repliikkeihin lisätty sana *pre-tty*, vaikka

lähdekielessä ei ole vastaavaa kohtaa. Yamaguchi on itse loppusanoissaan todennut, että *pre-ty* on yksi Hietasen muista erottavista piirteistä (2015: 471).

5.2.3 Lammio

Lammion puheessa ei esiinny lainkaan puhekielen äännepiirteitä, mikä erottaa hänet muista tutkimistani henkilöahmoista. Romaanissa on myös muita upseeristoon kuuluvia hahmoja, joiden puheessa ei esiinny lainkaan puhekielen äännepiirteitä. Tällä he joukkona erottuvat muista, alemman hierarkian hahmoista. Ivesin mukaan murteellisilla piirteillä tuodaan esiin hahmon alempiarvoisuutta (1971: 146) ja tässä piirteiden käyttämättä jättäminen pikemminkin korostaa hahmojen ylempiarvoisuutta. Rakennepiirteitä Lammion puheessa kyllä ilmenee, samoin kuin muutamia sanastollisia piirteitä.

Rakennepiirteet

Lammion idiolektin erottaa muista se, että se on muita idiolekteja muodollisempaa. Merkittävää suhteessa muihin hahmoihin onkin se, mitä Lammion repliikeissä ei esiinny. Ellipsejä tai inkongruenssia ei ole, eikä liioin muotoa *ain't*. Sen sijaan supistuneet verbimuodot ovat vaihtelevia. Ajoittain on käytetty muotoa *do not* ja ajoittain *don't*.

- (52) So it is Corporal Rokka, then. We do not have any squad leader positions available at the moment, so you will commence as deputy leader in one of the squads. (Linna 2015: 154)

Tässä esimerkissä Lammio puhuu Rokalle, josta hänellä ei ole kovin positiivinen mielipide. Lammio haluaa korostaa Rokalle auktoriteetin asemaansa ja tässä esimerkissä se ilmenee muodollisena kielenkäyttönä.

- (53) Älkää viisastelko. Oletteko kommunisti? (Linna 2010: 369)

Don't get smart with me. Are you a communist? (Linna 2015: 363)

- (54) Älkää selittäkö. Oletteko te niin typerä, että kuvittelette minun uskovan tuollaisia... Eikö Lehtokaan tiennyt, ettei marssin aikana poistuta luvatta rivistöä? (Linna 2010: 141)

Don't start giving me excuses. Are you really so stupid as to think I would fall for that kind of . . . And Lehto, am I to believe that even you were unaware that absence without official leave during a march is prohibited? (Linna 2015: 137)

Näissä esimerkeissä taas Lammio menettää malttinsa ja kääntäjä on käyttänyt niissä lyhennettyä muotoa. Lähdetekstissä on kuitenkin teittelyä esimerkeissä 53 ja 54 vaikka kohdetekstin muodollisuus vaihtelee.

Lammion puheen rakenne on hyvin muodollinen, eikä siinä näy puhekielisyyden piirteitä, sillä kääntäjä on laittanut Lammion puhumaan hyvin korrektisti asemansa mukaisesti. Rakenteissa erottuu ylikorostettu huoliteltu kielenkäyttö.

- (55) Sitten käydään asevelitalkoisiin ja pestään puserot purossa. Tukat leikataan ja parrat ajetaan. (Linna 2010: 139)

You are to assemble in work groups with your comrades-in-arms to wash your shirts in the creek. Then you are to cut your hair and shave. (Linna 2015: 135)

Tässä esimerkissä rakenne on hyvin muodollinen: *you are to*, joka on paljon muodollisempi kuin esimerkiksi lähdetekstin suomenkielinen passiivirakenne. To + be + verbi on muodollinen rakenne, jota käytetään käskyjen antamiseen (Mairs 2012).

Sanasto

Lammion idiolektissa ei esiinny puhekielistä sanastoa, vaan kääntäjä on ilmentänyt Lammion korkeaa hierarkkista asemaa käyttämällä korkeampaa rekisteriä olevia sanoja. Olen hyödyntänyt analyysissäni *Cambridge Dictionary* -sanakirjaa, joka määrittelee myös sanojen rekisterin. Tämän mukaan Lammion puheessa esiintyviä korkean rekisterin sanoja ovat ainakin *insubordination*, *subversion*, *instrumental*, *confinement*, *unwarranted*, *commence* sekä *entity*.

- (56) Punishment for Corporal Lehto and Privates Määttä and Rahikainen issued as follows: twenty-four hours in close *confinement*. The punishment is modified under the circumstances into two hours' standing at attention with full machine-gun equipment and field packs, fully loaded - to be carried out upon the start of the next hour. Offence: *unwarranted* absence from march formation, misappropriation of provisions, and, for Lehto, inappropriate conduct toward a superior. Do I make myself clear? (Linna 2015: 138)

Tässä esimerkissä sivistyssanat kuvaavatkin Lammion asemaa. Esimerkissä Lammio asettaa rangaistuksen sotilaille ja nostaa tässä itsensä auktoriteettiasemaan.

Lammion repliikeissä esiintyy myös muita korkean rekisterin sanoja, joiden rekisteriä *Cambridge Dictionary* -sanakirja ei määritä. Tällaisia ovat esimerkiksi *insolence*, *exemplary* ja *flagrant*, jotka ovat *Merriam-Webster* -sanakirjan mukaan

latinalaisperäisiä lainasanoja, ja *disparaging*, joka on ranskalaisperäinen lainasana. Ranskalaisia ja latinalaisia lainasanoja käytetäänkin usein muodollisissa yhteyksissä (Gramley ja Pätzold 2004: 30). Lammion idiolektissa on hyvin paljon tällaisia sivistyssanoja, joiden funktio monesti on viitata joko hänen asemaansa suhteessa muihin tai sotilaskuriin.

Yhteenveto

Lammion idiolektissa on hyödynnetty huomattavasti vähemmän kielen eri tasojen keinoja kuin Rokan ja Hietasen idiolekteissa. Lammio kuitenkin erottuu muista hahmoista jo sillä, että hänen puheensa on yleiskielisempää kuin muilla, koska muilla puhekielisyyttä on hyödynnetty vaihtelevissa määrin. Lammion kohdalla Yamaguchi on oikeastaan käyttänyt päinvastaista strategiaa ja puhekielisten keinojen sijasta käyttänyt yleiskieltäkin korrektimpaa kieltä.

Lammion idiolekti nousee kuitenkin erottumaan muista hahmoista jo ulkonäöllisten seikkojen perusteella. Lammion repliikeissä ei näy juuri lainkaan heittomerkkejä, sillä hänen puheessaan ei ole heittymiä tai juurikaan verbien supistumia, joita taas esiintyy muilla henkilöhahmoilla. Myös sivistyssanat nousevat selvästi esiin sillä niitä ei juuri esiinny muilla hahmoilla.

5.2.4 Vanhala

Vanhalan puhe poikkeaa muista henkilöhahmoista siinä suhteessa, että se ei ole yhtä yhteneväistä kuin muiden puhe. Vanhala ei käytä vain yhtä murretta vaan matkii milloin kenenkin toisen henkilöhahmon puhetta, ja tämä näkyy myös käänöksessä. Vanhalan tavallinen puhe on hyvin yleiskielistä ja puhekielen piirteet tulevatkin esiin silloin, kun hän vitsailee tai matkii muita puhujia.

Äännepiirteet

Vanhalan puheessa on samoja puhekielen äännepiirteitä kuin muidenkin tutkimieni henkilöhahmojen puheessa. Hänen puheessaan esiintyy alkuheittoja, kuten sanoissa *'em (them)* ja *'cross (across)*, sekä loppuheittoja, kuten sanoissa *somethin' (something)* ja *gettin' (getting)*. Nämä piirteet esiintyvät usein silloin, kun Rokka on mukana kohtauksessa. Vaikutus ei kuitenkaan ole niin suoraviivaista, vaan mitkä

tahansa Rokan puheessa ilmenevät piirteet saattavat ilmetä Vanhalan puheessa alkutai loppuheittoina.

(57) Give 'er a good whack 'cross the backside, heeheehee. (Linna 2015: 300)

Rokasta otetut vaikutteet näkyvät myös muina poikkeuksellisina äännepiirteinä. *Ought to* on Vanhalan puheessa muuttunut muotoon *oughhta*, silloin kun Rokkakin on läsnä mutta Rokka itse käyttää muotoa *oughdda*. Rokan kanssa keskustellessa Vanhalan puheessa esiintyy myös yhteensulautunut muoto *dunno* (*do not know*) ja lyhentynyt muoto *prob'ly* (*probably*). Näitäkään muotoja ei esiinny Rokan puheessa, mutta Vanhalan puheessa ne tulevat ilmi vain silloin kun Rokka on läsnä. Matkimisen lisäksi näkyy myös Vanhalan oma murre.

Vanhalan puheessa on huomattavissa muutos romaanin loppupuolella. Vanhalan hahmo saa itsevarmuutta ja alkaa käyttää kieltä vapaammin eikä se ole yhtä suorasti kytköksissä enää toisiin henkilöhahmoihin. Viimeisissä kappaleissa Vanhalan puheessa esiintyy esimerkiksi alku- ja loppuheittoja myös silloin, kun Rokka tai kukaan muu vahvaa murretta puhuva ei ole läsnä.

Vanhalalle komiikkaa luovia äännepiirteitä on esimerkiksi sanojen venyttäminen. Venyttämistä on ilmaistu väliviivalla, *fi-ish*, *pe-erch*, sekä konsonantin toistolla *rrrrrrrifles*.

(58) Kala...khihi...kala... Hietanen on ahaven...khihihi... (Linna 2010: 33)

Fi-ish ... heehee ... fi-ish ... Hietanen is a pe-erch ... heeheehee ... (Linna 2015: 29)

Esimerkissä 58 venyttämisellä kuvataan nauramista. Tiittula ja Nuolijärvi mainitsevatkin välimerkkien hyödyntämisen naurun kuvailussa (2013: 45). Lisäksi he mainitsevat myös muut typografiset keinot äännepiirteiden esilletuomisessa (Tiittula ja Nuolijärvi 2013: 45).

(59) Remelistä olokapiälle vempauttakkee, hep! (Linna 2010: 314)

Rrrrrrifles over your shoulder and forward, march! (Linna 2015: 305)

Esimerkissä 59 on hyödynnetty r-kirjaimen toistamista vahvasti murteellisen lähdetekstin repliikin kääntämisessä. Sana *rrrrrrrifles* luo tässä samaa humoristista vaikutusta kuin *remelistä olokapiälle vempauttakkee*.

Rakennepiirteet

Vanhalan idiolektissa ei juuri esiinny puhekielen rakennepiirteitä ja ne ovat selvästi vähiten käytetty kielen taso Vanhalan kohdalla. Puhekielen rakennepiirteistä ehkä yleisin on ellipsi. Vanhalankin idiolektissa kysymyslauseista saattaa jäädä apuverbi pois.

- (60) You ever wondered if maybe it might be somethin' wrong with you? (Linna 2015: 442)

Esimerkissä 60 lauseen alusta on pudonnut apuverbi *have*. Ellipsiä esiintyy myös muissa yhteyksissä.

- (61) Wouldn't have taken much. Went right there and right there. Look, guys! (Linna 2015: 447)

Esimerkissä 61 ensimmäisestä ja toisesta virkkeestä on alusta jätetty pois sana *it*. Vanhalan idiolektille yleistä onkin juuri se, että ellipsiä esiintyy virkkeen alussa.

Verbien supistumisissa on vaihtelua ja Vanhala on tässä suhteessa välimuoto Rokasta ja Lammiosta. Vanhalan kieli on monimuotoista ja osin mahtipontistakin, minkä takia *be*-verbin muodot ovat joskus supistuneet ja joskus eivät.

- (62) I am an independent-minded forest fighter, not some herd animal who just repeats propaganda, heeheehee... (Linna 2015: 444)

- (63) Yeah, I can make it into the trench. Makin' it out's another story. (Linna 2015: 450)

Esimerkissä 62 Vanhala eläytyy mahtipontisesti pitämäänsä palopuheeseen ja käyttää supistumatonta muotoa *I am*. Esimerkissä 63 taas on supistuma epätavanomaisemmassa yhteydessä *makin' it out's*, sillä olla-verbi viittaa tässä koko fraasiin eikä vain yhteen sanaan, missä yhteydessä supistumat yleensä esiintyvät. Ero saattaa johtua siitä, että ensimmäisessä esimerkissä Vanhala vitsailee ja toisessa hän puhuu vakavasti. Tässä kuvastuukin Vanhalan idiolektin leikittelevyys, sillä supistumaa ei ole kohdassa, jossa sellainen yleensä on, mutta sen sijaan supistuma esiintyykin epätavallisessa yhteydessä.

Sanasto

Puhekielistä sanastoa esiintyy myös Vanhalan idiolektissa, vaikka ei yhtä paljon kuin Rokalla ja Hietasella. Osa sanastosta on muiden keinojen tapaan Rokaan puheesta matkittua, kuten sanat *butt-fuzz* ja *belly* sekä Hietasen puheesta matkittu *stuffed shirts*. Vanhala ei kuitenkaan suoraan toista näitä ilmauksia toisen henkilöhahmon perässä.

- (64) How long do those stuffed shirts think a deep-forest warrior can last out here on these rations? (Linna 2015: 109) Tässä esimerkissä Vanhala käyttää ilmausta *stuffed shirts*, jota Hietanen on käyttänyt ainoastaan käännöksen sivulla 8.

Muita puhekielisiä ilmaisuja ovat esimerkiksi, *bushkis*, *glob of snot*, *racket* ja *whack*. Myös idiomeja esiintyy Vanhalan puheessa.

- (65) If you have a heart within you, gay or weary, come join into Singing Finland's Song, heehee!. (Linna 2015: 308)

Tässä kohdassa Vanhala on Rokaan innoittamana puhjennut laulamaan *Suomen laulua*. Käännökseen on tässä lisätty idiomi *gay or weary*, jota vastaavaa ei ole lähdetekstissä.

Vanhala matkii muiden puhetta myös sellaisissa kohdissa, joissa matkimista ei ole lähdetekstissä. Seuraavassa esimerkissä on kuvattu Rokaan ja Vanhalan vuorovaikutusta.

- (66) [Rokka:] -- Ja sitko suuttu viel eukkokii jot mie häne vanhaa isäjää piän pilkkan. Vanhala pyöritti levyä pää nuokkuen, mutta nauroi sentään ja sanoi:
--Ämmä mekotti... Ämmät mekottaa. (Linna 2010: 306).

[Rokka:] '—And then there's the missus, who's still sore 'bout it 'cause I put one over on her ol' man.'
Vanhala's head was nodding off as he turned the record, but he laughed nonetheless and said, 'The missus got sore ... the missus always get sore.' (Linna 2015: 300).

Tässä esimerkissä Vanhala toistaa käännöksessä Rokaan käyttämää *missus got sore* - lausetta, vaikka lähdetekstin *mekottaa* ei ole Rokaan käyttämä sana. Käännöksessä Vanhalan idiolekti onkin lähdetekstiä enemmän sekoitus muiden idiolekteja, eikä niin paljon Vanhalan omaa sanastoa.

Yhteenveto

Vanhalankin puheessa esiintyy puhekielen keinoja kaikilta kielen tasoilta, joskin niitä ei ole määrällisesti yhtä paljon kuin Rokalla ja Hietasella. Vanhalan idiolekti on lisäksi sekoitus hänen omaa puhettaan sekä muiden matkimista, jonka takia moni keinoista on samoja, joita esiintyy myös muilla henkilöhahmoilla. Vanhalalle ei lisäksi ole luotu samanlaista tunnuspiirteellistä sanaa kuin Rokan *lissen* ja Hietasen *pre-tty*.

Yksi Vanhalalle tyypillinen piirre on kuitenkin hänen naurunsa, jossa suomen muoto *khihihi* on kääntynyt englanniksi muotoon *heeheehee*. Tämä nauru toistuu romaanissa useasti ja toimii Vanhalan idiolektin tärkeimpänä tunnuspiirteenä. Tämä tunnuspiirre kuitenkin esiintyy jo lähdetekstissä ja koska kohdetekstissä ei ole luotu uusia tunnuspiirteitä, on tämä myös käännöksessä Vanhalan idiolektin tärkein tunnuspiirre.

Puhekielen piirteitä näkyy selvästi eniten pidemmissä repliikeissä. Lyhyissä repliikeissä ei aina näy puhekielen piirteitä ja usein niissä esiintyvät piirteetkin ovat matkimista jonkun toisen henkilöhahmon puheesta. Pidemmissä repliikeissä sen sijaan näkyy Vanhalan oma idiolekti. Esimerkissä 67 on lihavoituna äännepiirteet, alleviivattuna rakennepiirteet sekä kursivoituna sanastolliset piirteet

- (67) Heehee ... He asked about the watch that guy from the First Company had, the guy shot by the patrol ... and I said somebody without a watch **prob'ly** took it ... This religion thing's started **gettin'** pretty weird, too. There's men being killed all over like pigs in a slaughterhouse, but that doesn't interest the minister much. Seems like stealin's a sin worse than murder! Heehee. Doesn't seem like such a big deal to me, *pinching a watch* off a guy like that who doesn't know the time anymore anyway, heehee. (Linna 2015: 443-444)

Tässä yhdessä repliikissä näkyy hyvin suuri kirjo Vanhalan idiolektin piirteitä. On heittoja (*gettin'*, *stealin's*, *prob'ly*), nauru (*Heehee*), kolmella pisteellä merkityt katkonaiset virkkeet ja ellipsi lauseen alussa (*[It] Seems like*, *[It] Doesn't seem like*). Lisäksi tässä on Vanhalan idiolektille harvinaisempia puhekielen piirteitä, kuten inkongruenssi (*There's men*) ja idiomi (*pinching a watch*).

Vanhalan lähdetekstin idiolekti eroaa muista hahmoista siinä, että Vanhalan kohdalla on käytetty typografisia piirteitä, jotka voi suoraan siirtää kielestä toiseen. Vanhalan virkkeet ovat pääosin lyhyitä ja katkonaisia. Monesti virke saattaa jäädä ikään kuin

kesken ja tätä ilmennetään kolmella pisteellä. Tämä keino on siirretty suoraan sellaisenaan käännökseen, ja jo Vanhalan virkkeiden ulkomuoto erottaa hänet muista henkilöhahmoista.

6 Pohdinta

Tutkimukseni osoittaa, että Liesl Yamaguchin käännökseen *Tuntemattomasta sotilaasta* ei päde oletus, että kääntäjä hyödyntäisi harvempaa kielen tasoa kuin kirjailija. Yamaguchi on käännöksessään hyödyntänyt äännepiirteellistä, rakennepiirteellistä sekä sanastollista tasoa. Keinoja ei ole hyödynnetty samalla tavalla eikä eri keinojen kirjo ole yhtä laaja kuin lähdetekstissä, mutta mikään kielen taso ei ole jäänyt hyödyntämättä.

Kohdetekstissä on Lammiota lukuun ottamatta jokaisen hahmon kohdalla käytetty puhekielisyyden ilmentämiskeinoja jokaisesta kategoriasta, ja Lammionkin kohdalla keinoja on käytetty kahdesta kategoriasta kolmesta. Käytetyt keinot eivät kuitenkaan suoraan vastaa lähdetekstissä käytettyjä keinoja. Yhtenäistä lähdetekstin kanssa on se, että kohdetekstissäkään ei Lammion idiolektissa ole hyödynnetty äännepiirteitä. Jossain määrin siis kielen tasojen valinta on sama niin lähde- kuin kohdetekstissäkin.

Koska tutkimukseni on laadullinen analyysi, ei määrällinen analyysi, en ole laskenut eri keinojen käyttökertojen määriä. Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin todeta, että myös Yamaguchin käännöksessä äännepiirteet ovat selkeästi yleisimmin käytetty keino. Kuitenkin toisin kuin esimerkiksi Hodson (2014: 102) on todennut, tässä käännöksessä sanastollisia keinoja ei ole käytetty rakennepiirteellisiä keinoja enempää. Sanastolliset keinot tuntuvatkin jäävän vähiten hyödynnetyksi kielen tasoksi.

Toinen johtopäätös, jonka tutkimuksen perusteella voi tehdä on se, että eniten hyödynnetty kielen taso vaihtelee hahmoittain. Aineistoni kohdalla voidaan todeta, että äännepiirteet ovat yleisesti eniten hyödynnetty keino, mutteivat jokaisen hahmon kohdalla. Hietasella sanastollisia piirteitä on yhtä paljon kuin äännepiirteitä, ja Rokan kohdalla taas sanastolliset piirteet jäivät selvästi rakennepiirteitä harvinaisemmaksi keinoksi. Vanhalla jokaista tasoa on hyödynnetty tasaisesti ja Lammiolla äännepiirteitä ei ole hyödynnetty lainkaan.

Hyödynnettyjen puhekielen keinojen määrä ei kuitenkaan ole ainoa idiolekteja erottava seikka. Vanhalan ja Lammion kohdalla on käytetty selvästi vähemmän piirteitä idiolektin luomiseksi kuin Hietasen ja Rokan kohdalla. Kuitenkin Lammio ja

Vanhalakin erottuvat selvästi toisistaan, sillä Lammion idiolektin piirteet ovat hyvin muodollisia, kun taas Vanhalan piirteet ovat epämuodollisia. Tällaisella kielen rekisterin eri tasojen hyödyntämisellä on idiolekteihin saatu vaihtelua käyttämättä suurta määrää eri keinoja.

Rokalla ja Hietasella on lähdetekstissä käytetty yhtä lailla puhekielen piirteitä murteen esiin tuomiseen ja molemmat puhuvat hyvin vahvaa murretta.

Kohdetekstissä kuitenkin Rokan puheessa puhekielen piirteitä esiintyy huomattavasti Hietasta enemmän. Rokka erottuukin hyvin vahvasti kohdetekstissä ja nousee muita hahmoja vahvemmin esiin. Yamaguchi itsekin kuvaa (2015: 471–472) loppusanoissaan kiinnittäneensä erityistä huomiota Rokan idiolektin kääntämiseen. Vanhalan ja Lammion kohdalla puhekielen, ja Lammion tapauksessa muodollisen kielen, piirteitä taas on sekä lähde- että kohdetekstissä noin saman verran.

Monella hahmoista on tunnuspiirteellisiä sanoja, joiden pohjalta heidät erotellaan toisistaan. Rokalla näitä ovat *fella* ja *lissen*, Hietasella *pre-tty* ja Vanhalalla *heeheehee*. Vanhalan hihitys on myös lähdeoksessa, mutta Rokalla ja Hietasella ei ole vastaavia toistuvia sanoja. Kohdetekstissä tunnuspiirteellisiä sanoja on käytetty myös silloin, kun vastaavaa ilmaisu ei esiinny lähdetekstissä. Koska osa keinoista on eri hahmoilla samoja, kuten heittymät, ellipsit tai kiroilu, on näillä tunnuspiirteellisillä sanoilla erotettu hahmot toisistaan kohdissa, jossa puhuja ei tule ilmi johtolauseessa.

Yksi keino erottaa henkilöhahmoja toisistaan tässä käännöksessä on saman sanan tai fraasin erilainen kirjoitusasu eri hahmoilla. Tässä käännöksessä yksi sellaisista fraaseista on *ought to*, joka on Rokan puheessa *oughdda* ja Vanhalan sekä Hietasen puheessa *oughtta*. Näitä en laske varsinaisiksi tunnuspiirteiksi, sillä nämä sanat esiintyvät aineistossani vain muutamia kertoja siinä missä aiemmin listatut tunnuspiirteet esiintyvät aineistossa kymmeniä kertoja.

Suomen ja englannin erot näkyvät myös käännösratkaisuissa. Dialogipartikkeleita on käytetty käännöksessä huomattavasti enemmän kuin lähdetekstissä. Lähdetekstissä niitä on vain muutamia, mutta kohdetekstissä ne ovat hyvin yleinen tapa luoda hahmoille puhekielisyyttä. Erityisesti Rokan ja Hietasen puheessa on paljon dialogipartikkeleita. Lisäksi kiro sanat on käännetty paljon monipuolisemmin kuin

miten ne lähdetekstissä ovat ja kiro sanojen kirjo onkin käännöksessä huomattavasti laajempi.

Tutkimukseni laajuuden puitteissa useaa eri teosta tällä tarkkuudella analysoiva tutkimus ei olisi ollut mahdollista. Laajemmalle tutkimukselle olisi kuitenkin tarvetta, sillä suomesta englantiin käännettyä kirjallisuutta on tutkittu vähän, erityisesti dialogin osalta. Englannista suomeen kääntäminen toki on huomattavasti yleisempi suunta, mutta myös englanniksi käännettyä kirjallisuutta riittää tutkittavaksi. Vertailu muihin käännösstrategioihin olisikin hyödyllistä, jotta voidaan entisestään kartoittaa erilaisia vaihtoehtoisia strategioita. Tämän lisäksi olisi mahdollista tutkia juuri tässä käännöksessä, onko alueellisia eroja ja toisaalta yhteneväisyyksiä säilytetty laajemman henkilöhahmogallerian avulla. Analysoimieni hahmojen väliset erot ovat huomattavat, mutta toisaalta Rokalla ja Sudella on yhteneväisiä piirteitä alueellisen läheisyytensä vuoksi, ja olisikin mielekästä tutkia, onko muilla samoilta alueilta keskenään tulevilla samankaltaista idiolektia.

En ottanut tutkimuksessani kantaa siihen, onko käännöksessä käytetty puhekieli tyypillistä erityisesti jollekin tietylle variantille. Tällainen tutkimus olisikin tarpeellinen, sillä idiolektien luominen käyttämällä ainoastaan yleispuhekieltä on lähes mahdotonta ja idiolekteissa on yleensä aina murteiden tai sosiolektien piirteitä. Esimerkiksi reseptiotutkimus erilaisten varianttien käytöstä voisi olla hyödyllistä, sillä myös Yamaguchin käännös sai osakseen kritiikkiä siitä, että Rokan puheessa on käytetty amerikkalaista slangia (Liu 2015). Tiittula (2010) on tutkinut kustannustoimittajien ja kääntäjien suhtautumista murteen käyttöön käännöksissä, mutta lukijoiden suhtautumista murteen käyttöön käännöksissä voisi myös tutkia, sillä käännös on tehty lukijoita varten.

Lähdeluettelo

Tutkimuslähteet

Linna, Väinö 2010. *Tuntematon sotilas*. Helsinki: WSOY.

Linna, Väinö 2015. *Unknown soldiers*. United Kingdom: Penguin classics.
Kääntänyt: Liesl Yamaguchi.

Muut lähteet

Alsina, Victoria 2012. Issues in the translation of social variation in narrative dialogue. Teoksessa *The Translation of Fictive Dialogue*. Toim. Brumme, Jenny & Espunya, Anna. New York: BRILL.

Biber, Douglas and Quirk, Randolph 2000. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.

Blake, N.F. 1981. *Non-standard Language in English Literature*. Lontoo: Andre Deutsch.

Cambridge Dictionary, Cambridge Dictionary. dictionary.cambridge.org (viitattu 6.10.2021).

Chomsky, Noam 1958. *Syntactic Structures*. Chicago: Chicago University Press.

Crystal, David 2008. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Malden: Blackwell publishing.

Drufva, Juha 2015. Tuntemattoman sotilaan uusi englanninkielinen käännös ilmestyy vappuaattona. *Kansan Uutiset*. <http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3365194-tuntemattoman-sotilaan-uusi-englanninkielinen-kaannos-ilmestyy-vappuaattona> (Viitattu 20.1.2020)

Goulden, Daniel 2015. In Review: “Unknown Soldiers” by Vaino Linna. *Asymptote*. <https://www.asymptotejournal.com/blog/2015/05/25/in-review-unknown-soldiers-by-vaino-linna/> (Viitattu 20.1.2020)

Gramley, Stephan & Pätzold, Kurt-Michael 2004. *A Survey of Modern English*. London: Routledge.

Hatim, Basil & Mason, Ian 1990. *Discourse and the translator*. London: Longman.

Hodson, Jane 2014. *Dialect in Film and Literature*. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Ives, Sumner 1971. A Theory of Literary Dialect. Teoksessa *A Various Language: Perspectives on American Dialects*. Toim. Williamson, Juanita & Burke, Virginia. New York: Holt, Rinehart and Winston, s. 145–177.

Karlsson, Fred 2008. *Yleinen kielitiede*. Uud. laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kielitiede: yleiskieli. *Tieteen termipankki*.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:yleiskieli> (viitattu 4.10.2021).

Liu, Max 2015. Unknown Soldiers by Vaino Linna; trans. Liesl Yamaguchi, book review. *Independent*. <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/unknown-soldiers-by-vaino-linna-trans-liesl-yamaguchi-book-review-10230644.html> (Viitattu 20.1.2020)

Lopez Serena, Araceli 2012. Recreating spoken syntax in fictive orality: an analytical framework. Teoksessa *The Translation of Fictive Dialogue*. Toim. Brumme, Jenny & Espunya, Anna. New York: BRILL.

Mairs, Jane 2012. Ask the Editor. *Learner's Corner*.

<https://www.learnersdictionary.com/qa/be-to-verb-are-to-get> (viitattu 4.10.2021).

Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com> (viitattu 6.10.2021).

Nevalainen Sampo 2003. Käännöskirjallisuuden puhekielisyyksistä – kaksinkertaista illuusiota? *Virittäjä* 1/2003, s. 2–26.

Niemi, Mikael 2001. *Populäärimusiikkia Vittulajänkältä*. Helsinki: Like. Suomentanut: Outi Menna.

Nordquist, Richard 2020. What Is Eye Dialect? *ThoughtCo*.

<https://www.thoughtco.com/eye-dialect-spelling-term-1690700> (viitattu 30.9.2021).

- Nordquist, Richard 2019. What Are Contractions? *ThoughtCo*.
<https://www.thoughtco.com/contractions-commonly-used-informal-english-1692651>
 (viitattu 2.10.2021).
- Page, Norman 1973. *Speech in the English Novel*. London: Longman.
- Pääkkönen, Irmeli ja Varis, Markku 2000. *Kriittinen lukutaito*. Helsinki: Finn Lectura.
- Ramos Pinto, Sara 2009. How Important is the Way You Say it? A Discussion on the Translation of Linguistic Varieties. *Target* 21(2), 289-307.
- Sinner, Carsten 2012. Fictional orality in romance novels: between linguistic reality and editorial requirements. Teoksessa *The Translation of Fictive Dialogue*. Toim. Brumme, Jenny & Espunya, Anna. New York: BRILL.
- Suomen kirjallisuuden seura. *Suomen kirjallisuuden käännökset: Tuntematon sotilas*.
<http://dbgw.finlit.fi/kaannokset/lista.php?order=author&asc=1&lang=FIN> (Viitattu 5.10.2021)
- Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko 2013. *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: SKS.
- Tikka, Juha-Pekka 2014. Tuntematon sotilas käännettiin uudelleen - näin kuuluvat klassikkolauseet englanniksi. *Verkkouutiset*.
<http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/tuntematon%20kaannos-20604> (Viitattu 20.1.2020)
- Timonen, Sofia 2017. *Skillsome Yarnin': Post-Apocalyptic Language in David Mitchell's Cloud Atlas and its Finnish Translation Pilvikartasto*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Trudgill, Peter & Chambers, J.K 1991. *Dialects of English: Studies in grammatical variation*. London: Longman.
- Vakkilainen, Lassi 1971. *The rendering of colloquial style in Väinö Linna's The Unknown Soldier*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Varpio, Yrjö 1979. *Pentinkulma ja maailma: Tutkimus Väinö Linnan teosten kääntämisestä, julkaisemisesta ja vastaanotosta ulkomailla*. Helsinki: WSOY.

Väisänen, Hanna 2019. *Puheen esittämisen keinot ja dialogin kääntäminen teoksessa The Hate U Give – Viha jonka kylvät*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

What is the difference between dialect and accent? *Lexico.com*.

<https://www.lexico.com/grammar/what-is-the-difference-between-dialect-and-accent> (viitattu 4.10.2021).

WSOY. *Tuntematon sotilas*. https://www.wsoy.fi/kirja/vaino-linna/tuntematon-sotilas/9789510367629?fbclid=IwAR0fgrwLnk1IbyFVqAtOoAte--gBT_5t1pdAN3qM6EtpRZUck9q3qWBc6F4 (Viitattu 20.1.2020)

Yamaguchi, Liesl 2015. Notes on the translation. *Unknown soldiers*. By Väinö Linna. United Kingdom: Penguin classics.

Ylikoski, Heino 2008. *Väinö Linnan Tuntemattoman sotilaan puhutun kielen funktioita*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Summary

University of Helsinki

Faculty of Arts

English Translation

Mira Apell: A Deep Dive into Dialect –Translating idiolects in Liesl Yamaguchi’s English translation of *Tuntematon sotilas*

Master’s thesis, 55 p., summary in English 11 p.

October 2021

1. Introduction

Antero Rokka, a character loved by many Finns, is a portrait of the spirit of the Continuation War. He is a character in Väinö Linna’s novel *Tuntematon sotilas*, a novel loved by a whole nation. Filled with lively dialects and lovable characters, the novel represents Finnish culture in a unique way. Characters can be geographically located based on their speech and recognised even when no names are mentioned. Transferring all this into a foreign language creates a challenge for the translator. Liesl Yamaguchi faced this challenge and translated the novel in 2015. The translation carries the name *Unknown Soldiers*. Yamaguchi has used a remarkable translating strategy by deciding to retain the idiolects, that is, the unique way each character uses language.

Fictive orality has been studied by Tiittula and Nuolijärvi. Fictive orality means creating the illusion of speech into written text (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 14). Their research concludes that writers use all different levels of language while creating fictive orality, but translators use only some of them (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 577). Based on their research I have divided the levels into three groups: phonological, grammatical and lexical features. The aim of my study is to discern whether Tiittula and Nuolijärvi’s claim of translators not using the different levels as much as authors applies to Yamaguchi’s translation of *Tuntematon sotilas*. I will also

analyse how different levels of language have been used, and how it differs between the characters. Sampo Nevalainen has stated (2003: 19) that translators do not necessarily avoid using all levels of language deliberately. Thus, research on the topic could help translators be more aware of the subject.

Translating fictive orality has been studied little. In Finnish, Tiittula and Nuolijärvi have concluded a large study on the topic: *Puheen illuusio suomenkielisessä kirjallisuudessa* (2013) and Sampo Nevalainen has concluded a narrower study *Käännöskirjallisuuden puhekielisyyksistä – kaksinkertaista illuusiota* (2003). In English, there are mainly case studies and only a few comprehensive studies. One of the first studies on the topic is *A theory of Literary Dialect* in 1950 by Sumner Ives. Other studies include *Non-standard Language in English Literature* (1981) by N. F. Blake, *Dialect in Film and Literature* (2011) by Jane Hodson and *Speech in the English Novel* (1973) by Norman Page. However, there are virtually no studies regarding translating fictive orality from Finnish into English. There are only two studies of Yamaguchi's translation of *Tuntematon sotilas*: *Translation of culture-specific items in Liesl Yamaguchi's Unknown Soldiers: discussion on Finnish cultural and linguistic particularities and their English translations* (2016) by Mari Holmström and my own Bachelor's Thesis, *Rather Dear, Those Boys: Translating passive in the dialogue of Tuntematon sotilas* (2019).

My research question is whether all levels of languages are used in the translation and how does the use of levels vary with different characters. First, I will introduce the theoretical background and cover the formation of colloquial language in both Finnish and English in section 2. Then I will introduce the material in section 3 and method in section 4. In section 5 I will analyse both the source and the target text though the analysis of the target text will be more thorough. Finally, I will present my conclusions in section 6.

2. Theory

In my thesis, I analyse translation of idiolects. An idiolect is a personal way to use a language that includes favourite phrases and manners of pronunciation (Hatim and Mason 1990: 43–44). An idiolect can also have features of dialects and sociolects (Hatim and Mason 1990: 44). A dialect is geographical variety of a language that can be distinguished by phonological, grammatical and lexical features (Tiittula and

Nuolijärvi 2013: 15). A sociolect is a language variety among a certain social group (Crystal 2008: 440). I will also analyse the features of colloquial language, which is a variety which breaks the norms of formal language (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 14).

Literary dialogue is only an illusion of speech as it does not contain intonation, stress, rhythm, speed or tone (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 11, 33). Nevertheless, Norman Page in his study *Speech in the English novel* (1973) has stated that dialogue is closest to the real world in a novel as it is not intervened by the narrator (1973: 3). Dialogue has many important functions: it moves the plot forwards, describes the characters and setting (Page 1973: 51). Dialects and sociolects also give background knowledge about characters telling where they are from and what social class they belong to.

Means for creating fictive orality are language-bound, and therefore there are different categorizations in English and Finnish. In Finnish research, morphological features are categorized with phonological features, and syntactic features form their own group (Tiittula and Nuolijärvi 2013, Nevalainen 2003). In English, morphological and syntactic features are grouped into grammatical features (Hodson 2014: 89; Ives 1971: 146; Blake 1981: 14; Page 1973: 53–54), which is the categorization I will use in my study.

I have only included the most relevant features in my study leaving out hesitation, turn-taking and punctuation, as they do not vary so much in different languages. I will first introduce the features used in Finnish and then in English. I will start with phonological features, then move onto grammatical features, and lastly, I will cover lexical features. Common phonological features in Finnish are the dropping of sounds as in the word *miks'* (*why*), which is missing its final sound, *i* (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 43). Another feature is assimilation i.e. changing the sounds in a word, for example *tehdä* → *tehrä* (*do*) (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 43). Phonological features can also be marked with typographical means by using punctuation (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 45).

One of the most common grammatical features in Finnish colloquial language is using the personal pronouns *mä* (*I*) and *sä* (*you*) instead of their formal counterparts

minä and *sinä* (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 46). Another common feature is verb incongruence, especially in third person plural *me mennään* (instead of *me menemme*) (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 52). Incongruence can also occur in nouns when possessive suffixes are dropped as in the word *minun kirja* (instead of *minun kirjani*) (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 52). Ellipsis, i.e., dropping a constituent in a sentence, is also a common feature in Finnish (2013: 53).

Common lexical features in Finnish are using dialectical words for colloquial language (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 58). Particles are also common, and dialogue particles such as *joo* (yes), *no* (so), *niin* are used to depict how the speaker reacts to the previous speaker (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 59). *No* (so) is an especially often used particle and it can often be a sign for a change in topic, but it can also be a beginner for one's speaking turn (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 61). Another common feature is exaggeration, which can be depicted with adverbs of intensity, such as *tosi* (very), *hyvin* (very) or *hirveän* (terribly), or one can also use swear words or metaphors (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 58, 65).

In English, phonological features are the most common way to depict fictive orality, although as the English alphabet does not quite match the phonetic alphabet, the use of phonological features in depicting dialects is not quite as straightforward, and readers may interpret an irregular spelling of a word in multiple ways (Hodson 2014: 89-91). However, a more straightforward feature is dropping a sound in a word, such as the final *g* in the word *comin'* (Hodson 2014: 98). Sounds may also be changed into other sounds, like *get* → *git* (Blake 1981: 185), or words might merge into one, for example *trying to* → *tryna* (Hodson 2014: 99). It is also possible to use irregular spelling to mimic regular pronunciation, for example if the word *enough* is spelled *enuff*. This is called eye-dialect and it is used to convey unsophistication as irregularities in spelling are often interpreted as mistakes (Hodson 2014: 95).

In English, the most common grammatical features to depict fictive orality are found in verbs, pronouns and syntax. Changes in verbs consist of incongruence with the subject and predicate, such as *I is* instead of *I am* (Trudgill and Chambers 1991: 51), and changes in tense inflection, such as *draw* being inflected as *drawed* instead of *drew* (Trudgill and Chambers 1991: 52). Another common feature is using the word *ain't* instead of *be not* and *have not* (Gramley and Pätzold 2004: 229). *Ain't* is often

connected with double negatives, which are another common feature (Blake 1981: 15). Perhaps the most common grammatical feature is contraction, which means omitting one or more letters from a word or a phrase, such as writing *don't* instead of *do not* (Nordquist 2019). The most common features in changes with pronouns are adding a pronoun into an imperative (Blake 1981: 185), or a pronoun may change its form, such as using *his* instead of *he* (Blake 1981: 188) or reflexive pronoun *himself* may be *hissself* (Gramley and Pätzold 2004: 230), and using *them* as a demonstrative instead of *those* (Gramley and Pätzold 2004: 230). Changes in syntax include ellipses and parentheses.

Lexical features in creating fictive orality in English are similar to Finnish. A lower register vocabulary is used to create fictive orality (Hodson 2014: 100). Swearing is also considered a feature of speech, and its usage is even more common in English than in other languages, with speech vocabulary consisting up to 3.4% of swears (Sinner 2012: 126). In the history of English language, words have been borrowed from multiple languages and different areas of expertise use words originated in different languages (Gramley and Pätzold 2004: 29). Another lexical feature is exaggeration, and words like *absolutely*, *horrible* and *cool* are used in speech so much that they often lose their meaning and new words need to be used (Gramley and Pätzold 2004: 46). Another feature that gets used until it loses its meaning are euphemisms, such as *kick the bucket* instead of *died* (Gramley and Pätzold 2004: 35).

Lastly, in this theory section I will cover different strategies of translating fictive orality. Tiittula and Nuolijärvi state that possible translation strategies in translating colloquial language are omitting the linguistic variation, using only one variety or maintaining the whole variation (2013: 245). Ramos Pinto (2009: 293) divides the strategies based on if the time and/or space coordinates are preserved. The translator is not the only actor in deciding which strategy is used in translation; publishing editors also have a say on the strategy. Tiittula conducted an interview research in 2010, interviewing five publishing editors (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 251). Their stances on translating fictive orality with dialects were varying, and a more accepted strategy was to use a kind of standard dialect instead of actual ones so as not to create comical impressions (Tiittula and Nuolijärvi 2013: 255).

3. Material

In my thesis, I will analyse Väinö Linna's novel *Tuntematon sotilas* (1954) and its translation *Unknown soldiers* by Liesl Yamaguchi (2015). *Tuntematon sotilas* is one of the most popular Finnish novels and it has sold 750 000 copies (WSOY) and it has been translated into 24 languages (Suomalaisen kirjallisuuden seura). It tells a story of the Continuation War and the soldiers fighting in it. In addition to fighting in a war, the novel contains ordinary life with soldiers singing, dancing and going to sauna. Linna has said that his goal was to portray soldiers as humans, and he wanted to make each one an individual (2010: 478–479). *Tuntematon sotilas* was an extraordinary book at the time of its publishing as it was very uncommon to not write about soldiers in glorifying manner (Varpio 1979: 15).

I will analyse the speech of four characters: Rokka, Hietanen, Vanhala and Lammio. I have chosen these four characters because they have different kinds of personalities, they rank differently in hierarchy, and they come from different parts of Finland. Lammio is a serious lieutenant who does not joke around is not liked by everyone. He comes from Helsinki and speaks very formal standard Finnish with no traces of dialects. Rokka is a corporal who has short temper and does not get along with authorities. He comes from Karjala and Karelian dialect is strongly present in his speech. Private Vanhala is a shy and quiet man who gets braver and braver the further the novel proceeds. It is not certain where Vanhala comes from, but he speaks mainly standard Finnish while he is making fun of someone, and standard Finnish in other cases (Ylikoski 2008: 26). Hietanen is a corporal who likes to joke and does not take life too seriously. He comes from Varsinais-Suomi and uses a dialect as much as Rokka does.

Translating such variety of dialects is not easy and the first English translation of *Tuntematon sotilas* was not well received. The novel was first translated in 1957 with no name of the translator. The translation was considered poor, and it received a lot of criticism (Varpio 1979: 45). No dialects were preserved in the translation and almost a fourth of the novel was omitted (Vakkilainen 1979: 147–148). *Tuntematon sotilas* was retranslated in 2015 by Liesl Yamaguchi. She is an American translator whose native tongue is English, but she has studied Finnish in Columbian university (Tikka 2015). Yamaguchi's aim was to preserve the idiolects in the translation

without using English dialects, but rather creating new idiolects (Drufva 2015). The second English translation was better received than the first one.

4. Method

My research method is qualitative translation analysis. Qualitative analysis is suitable for my study as my research material consists of only one novel. I will also use close reading a method. Within the limits of my study, I have chosen six chapters in total as my research material, although in this sample Lammio was underrepresented, so two more chapters were included in his part. The data consists of 95 lines by Rokka, 80 by Hietanen, 57 by Vanhala and 56 by Lammio. I have listed all the lines in an excel chart and then categorized them as follows:

1. Phonological features
2. Grammatical features
3. Lexical features

I will analyse whether same features are utilized with creating all idiolects, or if they vary. I will not analyse how many times one features is present in an idiolect, but I will analyse how many different features are present. I have only included such features that are presented several times. I will mainly analyse the translation as an individual text, and only compare it to the source text when necessary.

5. Analysis

In this section, I will analyse the idiolects in *Tuntematon sotilas* and its translation *Unknown Soldiers*. First, I will analyse the source text, although not in great detail as it has been researched many times before. Then I will analyse the target text in more detail, one character at a time in the following order: Rokka, Hietanen, Lammio and Vanhala.

5.1 Analysis of source text

I have used the same categorisation here as before to analyse how different features are used to identify different characters, starting with phonological features, then moving onto grammatical features, and finally covering lexical features.

Phonological features are used for all other characters but Lammio. These features are most prominent in the idiolects of Rokka and Hietanen. The most common

feature in Rokka's idiolect are sound droppings from the end and middle of the words, like *kahdenlaista* → *kahelaist* (*two kinds of*) from which the sounds *d*, *n* and *a* have been dropped. Similar sound droppings can be found in Hietanen's idiolect, like *vatsasta* → *vatast* (*from the belly*), but his idiolect also has assimilation, like *tiedän* → *tiärä* (*I know*), where the sounds *e* and *d* have changed into *ä* and *r*. Vanhala's idiolect also has both sound dropping and assimilation, but in addition to that, his idiolect has sound adding, like *pojat* → *pojaat* (*boys*), and typographic features, as his speech is very fragmented, which is shown with three dots, often used to imply laughter but also things like heavy breathing.

Grammatical features in *Tuntematon sotilas* are also varied. Personal pronouns, incongruence and no possessive suffix are the most usual features. Personal pronouns are different between different dialects, and this is used to realize different idiolects. For example Rokka uses *mie*, Hietanen *mää* and both Lammio and Vanhala mainly *minä*, all different ways of saying *I*. Different ways of addressing others are also used for dialects: Lammio addresses everyone formally, and the other characters do not use formal addressing for anyone. Lammio's idiolect also does not have incongruence but everyone else does. Use of possessive suffixes also varies: Rokka uses close to zero possessive suffixes, Hietanen almost always uses one, and both Lammio and Vanhala use them.

Lexical features are a rarer occurrence than either of the other two features. Both Rokka and Hietanen have dialectal words in their idiolects, Hietanen more so than Rokka. Vanhala's use of dialectal words is more humorous and he borrows from other characters' idiolects. All three of them use colloquial war terminology, Hietanen more than others. Hietanen's idiolect is also the one that most obviously ties him to a geographic location, as his idiolect contains words derived from Swedish and include other words used southwestern Finland. The characters, except for Lammio, also swear and use different swear words. Rokka's swearing is milder than Hietanen's, and Vanhala swears the least.

5.2 Analysis of target text

First, I will introduce Rokka's idiolect. His idiolect differs from all others, as Yamaguchi has used more features on his idiolect than any other character. The

phonological features are the most prominent in his dialect and grammatical features follow close behind, being more prominent in his idiolect than in anyone else's. The most common phonological features in his idiolect are sound dropping, word merging and the word *lissen*, eye-dialectal version of *listen*. Common grammatical features in his idiolect are ellipses, *ain't* with and without double negation, and incongruence. Lexical features that Rokka's idiolect has are colloquial words, idioms and swearing. Rokka's swear words include such as *hell*, *gaddamn*, *shucks* and *damn*. Often within one line, all three levels of features may be used, and one word may contain or be a part of multiple features. This is best explained with an example.

- (1) Well, what the *hell* do those *fellas* matter to me now anyway? Karelia's gone. War's lost. There ain't nothin' left for me to lose. I'm just **here'da make 'em pay for takin'** Kannas now. Nabbed a major day before yesterday. Served 'im right, comin' over here with a patrol! **Fellas** from the First Company took the shoulder tabs. Missed a chance, Rahikainen. (Linna 2015: 443).

In this example, I have bolded phonological features, underlined grammatical features and used italics for lexical features. Phonological features include a changed sound (*fellas*), sound droppings (*'em, takin'*), and word merging (*here'da*). Grammatical features include *ain't* with a double negative and ellipses, like *[you] missed a chance*. Lexical features include idioms, such as *served 'im right*, and colloquial words (*nabbed*). The word *'im* happens to be a part of each feature, as there is a dropped sound, it is a part of an elliptical sentence and it is also a part of an idiom.

Moving onto Hietanen, whose idiolect is also very colloquial, but less so than Rokka's. Phonological features in Hietanen's idiolect include similar features as Rokka's, as he too has sound droppings in both beginning and end of the words, and merging of words into one, like *oughtta* (*ought to*). A distinct feature in Hietanen's idiolect is his use of *pre-tty*, often followed by *strange*, which is often a translation of *mää ihmettelen* (*I wonder*). It has also been used in places where there is no counterpart in the source text to identify the character as Hietanen. Grammatical features are less used in Hietanen's idiolect than in Rokka's. The two most used grammatical features in Hietanen's idiolect are *ain't* and ellipses in many ways. A big difference on these features between Rokka and Hietanen is that Hietanen uses no double negatives. Lexical features present in Hietanen's idiolect include colloquial words, idioms and swearing. Although these features are the same as

Rokka's, on word level they differ, as Hietanen's swears are more theistic, e.g. *holy bejesus, Jesus Christ, Good God*.

Next is Lammio, whose idiolect is very formal compared to all other characters analysed. His idiolect has no phonological features, but there are some grammatical features and lexical features. The main grammatical feature in Lammio's idiolect is his formality. The occurrences of contractions are minimal, and mainly occur with *don't*. Another feature is a formal construction *to + be + verb*, as in *you are to assemble*, a construction used to giving orders (Mairs 2012). The main lexical feature in Lammio's idiolect is using a higher register of words, some deriving from French.

The final character to analyse is Vanhala. Vanhala's idiolect is different compared to the others as he borrows features from other characters. Many of Vanhala's phonological features become apparent when he is talking with Rokka and is affected by Rokka's idiolect. There are sound droppings in beginning of the words and in the end, and he also uses some merged words, like *oughtta*. Features that are not imitated are the lengthening of the word, such as *pe-erch*, which shows laughter and other typographical features, like a rolling *r* in *rrrrrrrifles*. There are only a few grammatical features in Vanhala's idiolect, the most used one being ellipses with dropping auxiliary verbs and pronouns. Contractions in Vanhala's idiolect vary, as sometimes his speech is very pompous and sometimes very informal. The lexical features in Vanhala's idiolect include colloquial words and idioms. Many of the colloquial words are borrowed from other characters, like *stuffed shirts* that Hietanen uses first, but he does use his own words, too, like *racket*.

6. Conclusions

In the target text, different ways of creating fictive orality have been used for everyone but Lammio, and even Lammio's idiolect has some features from two of the three categories. In the source text, both Rokka and Hietanen have just as much phonological features, but in the translation Rokka has a lot more of them. Rokka has all features more than anyone, and Yamaguchi herself has stated she paid more attention to translating Rokka's idiolect (2015: 471-471). One feature that Yamaguchi has used to differentiate between different characters, is having one word spelled differently: Rokka uses *oughdda* and both Hietanen and Vanhala *oughtta* for *ought to*. Another way to differentiate between characters has been to create words or

phrases that one character uses all over the text, like Hietanen's *pre-tty* (*strange*) and Rokka's *fella*. Even the geographical differences have been taken into account, as Yamaguchi has created a similar idiolect to Susling as Rokka has, since they are neighbours. Both Vanhala and Lammio have less features in their idiolects than Rokka and Hietanen, but even between them there is a difference, as Lammio's idiolect is much more formal than Vanhala's.

As my study has limitations, I was not able to conduct a comparison analysis which would have been as deep as this study. There is a place for such studies in the research field, as translations from Finnish to English have not been studied as much, and some comparative analyses could be conducted. Yamaguchi's translation could also be researched in even more depth by looking into more characters to see whether the geographical differences and similarities have been translated with other characters as well. In my research, I did not study whether the idiolects used are familiar to any geographical areas, and this is something that could be studied, as idiolects always use traits of existing dialects. Lastly, a reception study on how readers react to this type of usage of language could be conducted.